

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 10, Sayı/Issue: 2, Temmuz/July 2026]

Süleyman Dürri'nin Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id'i (İnceleme-Metin)

Süleyman Dürri's Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id (Analysis-Text)

Bahir SELÇUK

Prof. Dr. Fırat Üniversitesi • İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi • Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
bahirselcuk@firat.edu.tr • <https://orcid.org/0000-0001-9915-3100> • <https://ror.org/05teb7b63>

Mehmet YÜKSEL

Doktora Öğrencisi • Fırat Üniversitesi • Sosyal Bilimler Enstitüsü • Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
mehmetyk68@gmail.com • <https://orcid.org/0009-0009-5935-6961> • <https://ror.org/05teb7b63>

Atıf | Citation: Selçuk, B. ve Yüksel, M. (2026). Süleyman Dürri'nin Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id'i (İnceleme-Metin). *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 10(2), s. 668-691.

<https://doi.org/10.34083/akaded.1955424>
<https://izlik.org/JA38DN27AA>

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi
Geliş Tarihi: 20.05.2026
Kabul Tarihi: 20.07.2026
Yayın Tarihi: 30.07.2026
Değerlendirme: Çift kör hakemlik

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Yazar Katkı Oranı Beyanı: Birinci yazarın araştırmaya katkı oranı %60, ikinci yazarın katkı oranı %40'tır.

Fon Desteği: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Bu makale için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulmuştur.

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Telif Hakkı ve Lisans: Bu dergide yer alan makaleler Creative Commons CC-BY-NC lisansı altında yayımlanır.

Etik Bildirim: adeddergi@gmail.com

Article Information

Article Type: Research Article

Date Recieved: 20.05.2026

Date Accepted: 20.07.2026

Date Published: 30.07.2026

Review Reports: Double-blind peer review

Conflicts of Interest: The authors has declared no conflict of interest.

Author Contribution Statement: The first author contributed 60% to the study, while the second author contributed 40%.

Funding Support: The authors has declared that no financial support was received for this study.

Ethics Committee Approval: Ethics committee approval is not required for this article.

Ethics Statement: Scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study.

Plagiarism: This article has been scanned with iThenticate software. No plagiarism was detected.

Copyright&License: Articles in this journal are published under the Creative Commons CC-BY-NC license.

Complaints: adeddergi@gmail.com

Öz

İlm-i ahkâm-ı nücûm, gök cisimlerinin konum ve hareketlerinden yola çıkarak yeryüzündeki hadiseleri yorumlayan Osmanlı ilmî geleneğinin önemli alanlarından biridir. Bu alanda kaleme alınan risaleler, astrolojik hükümler yanında dönemin terminolojisini, teknik nesir dilini ve tasnif anlayışını yansıtan kaynaklardır. Bu çalışmada, 19. yüzyılda “Müneccim-i Sâni” olarak görev yapan Süleyman Dürri'nin *Câmi'ü'l-Kavâ'id ve Netâyiciü'l-Fevâ'id* adlı risalesinin incelenmesine ve çeviri yazılı metnine yer verilmiştir. Müellifin hayatı, eserin muhtevası, dil ve üslup özellikleri ile astrolojik terminolojisi değerlendirilmiş; gezegenler, burçlar, evler, seferler, hastalıklar, hava olayları ve padişahın hâline ilişkin hükümler incelenmiştir. Metindeki teknik kavramlar Osmanlı Türkçesinin Arapça ve Farsça unsurlarla şekillenen ilmî nesir dili içinde açıklanmış, ahkâm literatürüne özgü hüküm ve yorum kalıpları gösterilmiş, metne dayalı bir terimler sözlüğü hazırlanmıştır. Ayrıca Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlı nüshanın çeviri yazılı metni araştırmacıların istifadesine sunulmasıyla geç dönem Osmanlı astroloji literatürüne metinsel bir katkı sağlanmıştır. Makale, teknik bir ahkâm risalesini filolojik açıdan görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Astrolojisi, Süleyman Dürri, Câmi'ü'l-Kavâ'id, İlm-i Ahkâm-ı Nücûm, Metin Neşri, Terminoloji.

Abstract

İlm-i ahkâm-ı nücûm, which interprets terrestrial events on the basis of the positions and movements of celestial bodies, constitutes an important field within the Ottoman scholarly tradition. Treatises written in this field are valuable sources that reflect not only astrological judgments but also the terminology, technical prose, and classificatory approach of their period. This study presents an analysis and a transliterated edition of Câmi'ü'l-Kavâ'id ve Netâyiciü'l-Fevâ'id, a treatise by Süleyman Dürri, who served as “Müneccim-i Sâni” in the nineteenth century. It examines the author's life, the content of the work, its linguistic and stylistic features, and its astrological terminology, with particular attention to judgments concerning planets, zodiac signs, houses, journeys, illnesses, weather phenomena, and the condition of the sultan. The technical concepts in the text are explained within the framework of Ottoman Turkish scholarly prose shaped by Arabic and Persian elements; the formulas of judgment and interpretation characteristic of the ahkâm literature are identified; and a text-based glossary of terms is provided. Furthermore, by making available to researchers the transliterated text of the manuscript preserved in the Atatürk Library, the study offers a textual contribution to the literature of late Ottoman astrology. The article ultimately aims to bring a technical ahkâm treatise into scholarly view from a philological perspective.

Keywords: Ottoman Astrology, Süleyman Dürri, Câmi'ü'l-Kavâ'id, İlm-i Ahkâm-ı Nücûm, Text Edition, Terminology.

Giriş

İlm-i nücûm, gök cisimlerinin hareketleriyle yeryüzündeki hadiseler arasında ilişki kurma çabasından doğmuş; kadim medeniyetlerin rasat ve yorum gelenekleriyle şekillenerek İslam dünyasında tercüme faaliyetleri, kelâm, felsefe ve tasavvuf gibi ilmî alanlarla temas içinde yeniden üretilmiştir. Bu gelenek içerisinde gök cisimlerinin matematiksel ölçüm ve konumlarını konu edinen *ilm-i hey'et* ile bu hareketlerin yeryüzündeki olaylara etkisini yorumlayan *ilm-i ahkâm-ı nücûm* birbirini tamamlayan iki alan olarak değerlendirilmiştir. Ahkâm literatürü, yıldız ve gezegenleri kozmik nizamın okunabilir işaretleri olarak ele alırken bu hükümlerin zanni karakteri İbn Haldun gibi düşünürler tarafından özellikle vurgulanmış, böylece alana ait bilgiler dinî ve ilmî çerçevede tartışılmıştır (Fehd, 2000, s. 124-125; Levend, 1984, s. 198; Zorbacı, 2025, s. 336).

Osmanlı ilmî ve kültürel dünyasında ahkâm-ı nücûm, Batlamyusçu evren tasavvuru temelinde şekillenmiş; seyyare, burç, kırân, sa'd ve nahs gibi kavramlarla örülen teknik bir terminoloji geliştirmiştir. Batlamyus'un yer merkezli evren modeline göre dünya, evrenin merkezinde sabit durmakta; Ay, Güneş, gezegenler ve burçlar feleği ise onu iç içe geçmiş küreler hâlinde çevrelemektedir (Aydın ve Aydın, 1992, ss. 202–204). Bu sistemde gök cisimlerinin farklı tabiat ve etkilere sahip olduğu kabul edilmiştir. İki veya daha fazla seyyarenin aynı burçta bir araya gelmesini ifade eden kırân ile gezegenlerin ve bunların etkileşim konumlarının uğurlu veya uğursuz kabul edilmesini belirten sa'd ve

nahs kavramları, yeryüzündeki hadiseler hakkında hüküm vermenin temel dayanakları arasında görülmüştür (Kam, 1998, s. 115-116; Unat, 2022, s. 436).

Bu kozmolojik ve terminolojik çerçeve, klasik Türk şiirinin mazmun dünyasında da felek, seyyare ve burçlarla ilgili geniş bir sembolik alan meydana getirmiştir. Bu sembolik düzen içinde Güneş padişah; Ay onun veziri, Merkür kâtibi, Venüs çalgıcısı ve Mars seraskeri olarak düşünülmüş; Jüpiter feleğin kadısı ve hatibi, Satürn ise hazinedarı sayılmıştır (Canım, 2016, ss. 432-433). Gök cisimlerinin kişileştirilmesine dayanan bu anlayış, yalnızca şiirdeki teşbih ve mazmunlarla sınırlı kalmamış; tahkiyeye dayalı metinlere de yansımıştır. *Mihr ü Mâh* ve *Mihr ü Müşterî* mesnevilerinde Mihr, Mâh ve Müşterî başkahraman olarak yer alırken Utârid, Zühre, Keyvân, Zühal, Nâhid ve Behrâm gibi gök cisimlerine ait adlar da çoğunlukla ikinci derecedeki kahramanlara verilmiştir (Bilgin, 2020, ss. 28-29). Gelibolulu Mustafa Âlî ve Cebrî'nin *Mihr ü Mâh* mesnevilerinde olaylar gökyüzünde geçmekte ve gök cisimleri doğrudan anlatı kişilerine dönüşmektedir. Kıyâsî ve Zarîfî'nin eserlerinde ise olay örgüsü yeryüzünde kurulmakla birlikte kahramanların adları gök cisimlerinden ve coğrafi unsurlardan seçilmiştir (İçli, 2014, ss. 612-613). Böylece astronomi ve ahkâm-ı nücûm terminolojisi, bu mesnevilerde yalnızca bir teşbih ve mazmun kaynağı olarak kalmamış; alegorik anlatının kişi kadrosunu ve kurgusal yapısını şekillendiren başlıca unsurlardan biri hâline gelmiştir.

Ahkâm-ı nücûmun kültür ve edebiyattaki bu yansımalarının yanı sıra Osmanlı devlet teşkilatında da kurumsal bir karşılığı bulunmaktadır. XV. yüzyılın sonları ile XVI. yüzyılın başlarında ortaya çıkan müneccimbaşılık müessesesi, takvim ve rûznâme hazırlamanın yanında cülus, sefer, savaş ve elçi kabulü gibi önemli devlet işlerinde “eşref-i sâ‘at” tayin etmek suretiyle teknik astroloji bilgisini saray bürokrasisinin uygulamalarına dâhil etmiştir (Aydüz, 2006, s. 2-3).

Bu terminolojik ve kurumsal sürekliliğin geç dönem Osmanlı astroloji literatüründeki dikkat çekici örneklerinden biri, 19. yüzyılda yaşayan Süleyman Dürri'nin *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'l-Fevâ'id* adlı risalesidir. 1236'da (1820-21) Şumnu'da doğan Dürri, müderris Tayyib Efendi'nin oğlu olup medrese eğitiminin ardından Hâcegânlık rütbesi, Tophâne-i Âmire Mektupçuluğu ve Mektûbî-i Sadr-ı Âlî Hulefâlığı gibi bürokratik görevlerde bulunmuştur (Mehmed Süreyya, 1996, s. 424; Fatin Davud, t.y., s. 130; Şemseddin Sâmî, 1891/1996, C. 3, s. 2139). Risalenin girişinde kendisini “Müneccim-i Sâni” olarak tanıtan müellifin bu unvanı biyografik kaynaklarda açıkça kaydedilmemekle birlikte metindeki bilgiler ve dönemin müneccimbaşılık kronolojisi onun bu görevi Sultan Abdülmecid devrinde icra etmiş olabileceğini düşündürmektedir (Dalkırdan, 2019, s. 37-38).

Dürri'nin Farsça-Türkçe manzum sözlük türündeki *Güher-rîz* adlı eseri onun dil alanındaki yetkinliğini gösterirken *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'l-Fevâ'id* riyâziye ve nücûm sahasındaki birikimini ortaya koymaktadır (Selçuk ve Algül, 2015, s. 135). İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazmalar Koleksiyonu'nda Bel_Yz_K.001036/01¹ numarasıyla kayıtlı tek nüsha üzerinden incelenen bu risale, müellifin ifadesiyle “kütüb-i mu‘tebereyi tettebbu ederek” hazırlanmış teknik bir derleme ve terminoloji metnidir. Metinde görülen “min Kitâbeti't-ta'lim”, “min Kifâyeti't-ta'lim” ve “min Ebî's-Şükr el-Mağribî” gibi atıf kalıpları, eserin köklü bir ilmî geleneğin kavramlarını 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesine taşıdığını göstermektedir.

Bu risalenin incelenmesi birkaç bakımdan önem taşımaktadır. Öncelikle *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'l-Fevâ'id*, şimdiye kadar müstakil bir metin neşrine ve filolojik değerlendirmeye konu edilmemiştir. İkinci olarak eser, geç dönem Osmanlı Türkçesinde ahkâm-ı nücûm terminolojisinin nasıl kullanıldığını, Arapça ve Farsça kaynaklı kavramların Türkçe cümle yapısı içinde nasıl işlediğini gösteren somut bir örnektir. Üçüncü olarak risale, müellifin “Müneccim-i Sâni” unvanını doğrudan metin içinde zikretmesi ve “kütüb-i mu‘tebere”ye dayalı bir derleme yöntemi izlemesi bakımından Osmanlı müneccimlik geleneğinin 19. yüzyıldaki devamlılığını belgelemektedir. Bu nedenle çalışma, yalnızca bir yazma metni çeviri yazıya aktarmakla kalmamakta aynı zamanda geç dönem Osmanlı ilmî nesrinde teknik astroloji dilinin söz varlığı, cümle yapısı ve tasnif anlayışı hakkında yeni veriler sunmaktadır.

¹ Süleyman Dürri, *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'l-Fevâ'id*, Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, Bel_Yz_K.001036/01.

Süleyman Dürri'nin söz konusu risalesini dil, üslup, metin neşri ve astrolojik terminoloji bakımından incelemeyi amaçlayan çalışmanın ilk kısmında eserin dil ve üslup özellikleri, hüküm bildiren cümle yapıları ve temel teknik terimleri değerlendirilmiştir; ikinci kısmında ise Atatürk Kitaplığı'ndaki nüshanın çeviri yazılı metni araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Böylece çalışma, geç dönem Osmanlı ahkâm-ı nücum literatürüne ait bir metni filolojik açıdan tanıtmayı ve teknik astroloji terminolojisinin klasik Türk dili ve edebiyatı araştırmalarındaki görünürlüğüne katkı sağlamayı hedeflemektedir.

1. *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id*'in Metinsel ve Terminolojik Analizi²

1.1. Dil ve Üslup Özellikleri

Süleyman Dürri'nin *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id*'i, 19. yüzyıl Osmanlı ilmî nesrinin yapı ve muhteva özelliklerini yansıtan teknik bir ahkâm metnidir. Sanatlı ve süslü nesir örneklerinden farklı olarak risalede, astrolojik hükümleri aktarmaya yönelik açık, kural bildirici ve açıklayıcı bir dil tercih edilmiştir. Metinde Arapça ve Farsça unsurlarla şekillenen terim varlığı, klasik Osmanlı Türkçesinin söz dizimi içinde düzenli bir biçimde kullanılmış; gezegenler, burçlar, evler, açılar ve hesaplama usullerine dair kavramlar belirli bir tasnif anlayışıyla sunulmuştur.

Metnin cümle yapısındaki en belirgin özellik, gök cisimlerinin konumları, kavuşumları, evlerdeki yerleri ve birbirleriyle kurdukları açılış ilişkilerine bağlı olarak oluşan şart-cevap düzenidir. Müellif, belirli bir gezegen konumunun yeryüzündeki muhtemel karşılığını aktarırken “eger”, “kaçan”, “ammâ”, “ve dahî”, “hâssaten”, “pes imdi” ve “siyyemâ” gibi bağlaç ve edatlarla birbirine bağlanan uzun cümleler kurar. Bu kullanım, risalenin ihtimale dayalı olmakla birlikte hüküm bildiren anlatım tarzını belirginleştirir.

Risalenin kural koyucu dili özellikle cümle sonlarındaki yüklem tercihlerinde görülür. “Delîldir” kesin bir işaret veya güçlü bir hüküm bildiren yerlerde; “dâldir” gösterge niteliğindeki durumlarda; “ihtimâldir” ise gerçekleşmesi mümkün görülen sonuçları ifade etmek için kullanılır. Mesela “...feth ve bir memleketi kabz u zabt edip... delîl-i seferdir” (vr. 9b/2-6) ifadesinde hüküm kesinlik kazanırken, “...burc-ı münkalibede olmak sefere dâldir” (vr. 10a/5-6) cümlesinde gösterge değeri öne çıkar. “...tâbistânda ise ziyâde isiler olup ihtimâldir ra'd u berk u gubâr ola...” (vr. 21a/11-12) örneğinde ise muhtemel meteorolojik sonuçlar ihtimal düzeyinde verilir.

Hüküm bildiren yapı, şart-cevap kalıplarında daha açık biçimde izlenir. “Eger sehmü'l-mülk Müşterî ile mukâbil ve Şems Zühal ile menhûs ve Kamer, Mirrîh ile menhûs olursa delîl-i nekbet-i 'azîmdir” (vr. 15b/10-12) cümlesinde birden fazla göksel şart, “delîldir” hükmüyle sonuca bağlanır. Benzer biçimde “Kaçan tesyîr-i devletin intihâsı sevâbitden bir nahs-ı kâtî' kevkib ile kırân eylese...” (vr. 14b/11-16) örneğinde zamana ve dönüşüme bağlı bir şart yapısı kurulmuştur. Müellif, kimi yerlerde “ve eger ... olsa” kalıbıyla sıralı ihtimaller üretir; böylece farklı gezegenlerin değişen konumlarına göre devlet adamları, seferler, hastalıklar veya hava olayları hakkında ardışık hükümler verir.

Metnin teknik dili, İslam ilim geleneğinde bilginin sınırlarını hatırlatan dinî ve kalıplaşmış ifadelerle de desteklenmiştir. Müellif, astrolojik hükümlerden sonra “Allâhu a'lem” (vr. 28a/14) ve “va'llâhu'l-hâdî ilâ sebîli's-savâb” (vr. 8b/4) gibi ibarelere yer vererek bu hükümleri mutlak bilgi iddiasından uzak tutar ve nihai iradenin Allah'a ait olduğunu vurgular. Böylece risale, ahkâm-ı nücum terminolojisini geleneksel dinî söylemle birlikte kullanan geç dönem Osmanlı ilmî nesrinin dikkat çekici örneklerinden biri hâline gelir.

1.2. Astrolojik Terminoloji ve Kavramsal Harita

Câmi 'ü'l-Kavâ'id, içerdiği teknik söz varlığı bakımından âdeta bir astroloji sözlüğü niteliğindedir. Metnin terminolojisi temelde Arapça kökenli kavramsal kelimelerden ve Farsça kurulan izafet yapılarından oluşur. Bu kelimeler sadece yıldız adlarından ibaret olmayıp konum, açı, kozmik mesafe, uğur derecesi ve hesaplama yöntemlerini içeren geniş bir kavram alanını kapsar.

² Bu çalışmanın kapsamı, risalenin dil ve üslup özellikleri, terminolojisi, metin düzeni ve çeviri yazı neşriyle sınırlandırılmıştır. Bu nedenle gezegen konumları ile idari yapı arasındaki ilişkiler, padişah ve devlet tasavvuru, astrolojik hükümlerin siyasi ve düşünsel arka planı ayrıntılı biçimde ele alınmamıştır. Söz konusu meseleler, eserin Osmanlı devlet düşüncesi ve kozmoloji anlayışı bağlamındaki yerini merkeze alan müstakil bir incelemeyi gerektirecek genişliktedir.

Aşağıdaki tablo, metinde geçen en temel teknik kavramları, bunların filolojik anlamlarını ve metindeki işlevlerini göstermek üzere hazırlanmıştır:

Tablo 1: *Câmi 'ü'l-Kavâ'id* Risalesi Metne Dayalı Terminoloji Sözlüğü³

Teknik Terim	Filolojik / Teknik Anlamı	Metindeki İşlevi ve Bağlamı	Metinden Örnek
Kevâkib/Seyyâre	Gök cisimleri; özellikle hareketli gezegenler.	Astrolojik hükümlerin temel gösterge unsurlarıdır.	"...cümle kevâkib-i seyyâre tahte'l-arz olsa..." (vr. 5a/6)
Sa'd/Nahs	Uğurlu, olumlu / uğursuz, olumsuz etki.	Gezegenlerin ve zamanın niteliğini belirleyen temel karşıtlık.	"...eger sa'd nâzır olursa düşmenlerin dostluğuna..." (vr. 29b/12); "...Şems bile terbi'-i nahseyin ile menhûs olmak..." (vr. 5b/10)
Kırân	İki veya daha fazla gök cisminin kavuşumu.	Büyük hadiseler, siyasal değişimler ve kırılmalar için başlıca gösterge.	"...sehmü's-sa'âde ile bir kevkeb-i sa'd tâli' de yâ sâbi' de kırân eylese..." (vr. 7a/17-7b/1)
Tâli'	Yükselen burç; olay veya doğum anında doğu ufkunda yükselen derece.	Astrolojik hesabın ve hüküm çıkarma sürecinin başlangıç noktası.	"Sehmü's-sefer tâli' de olmak seferiñ tedârik ve soñra ferâğata delildir." (vr. 11b/4)
Beyt/Buyût	Astrolojik haritadaki on iki ev veya alan.	Sefer, hastalık, çocuk, düşman, mal gibi konuların tasnif edildiği bölümler.	"...Müşterî dahı beyt-i şânide..." (vr. 7a/6); "...beyt-i sâbi' de ki hâne-i a'dâdır..." (vr. 7b/13-14)
Sehm/Sihâm	Belirli hesaplamalarla elde edilen pay, hisse veya astrolojik nokta.	Sehmü's-sa'âde, sehmü's-sultân, sehmü's-sefer gibi özel hüküm alanlarında kullanılır.	"...sehmü's-sa'âde ile bile olup sehmü's-sultân ve sehmü's-seferefile.." (vr. 8a/14-15)
İttisâl	Bir gezegenin başka bir gezegene yönelmesi veya onunla açi ilişkisi kurması.	Hükümün gerçekleşme yönünü, zamanını ve etkisini belirlemede kullanılır.	"...Zühre ile ittişâli olmak..." (vr. 2b/14)
Tesyîr	Haritadaki göstergelerin belirli zaman ölçülerine göre ilerletilmesi.	Geleceğe yönelik yıllık veya dönemsel tahminlerde başvuru tekniklerinden biridir.	"...tesyîr-i devletin intihâsı şevâbitden..." (vr. 14b/11)
Mukâbele/Terbî'	Karşıt açı / kare açı.	Çoğunlukla çatışma, zorluk veya nahs etkilerin ortaya çıkışı biçimini gösterir.	"Müşterî ile mukâbil..." (vr. 6b/1-2); "Zühâl ile Mirrîh terbi' eylese..." (vr. 6b/17)
Tahte's-şu'â'	Bir gezegenin Güneş ışınları altında kalarak görünürlüğünü ve etkisini kaybetmesi.	Gezegenin zayıflaması, hükümünün örtülmesi veya etkisinin azalması anlamında kullanılır.	"tahte's-şu'â'dan ba'id olsa..." (vr. 2a/8); "...şâhib-âşir tahte's-şu'â olsa..." (vr. 5a/4)

1.3. Metnin Kaynakları ve Metinlerarasılık İlişkisi

Süleyman Dürri'nin risalenin önsözünde yer verdiği "kütüb-i mu'tebereyi tetebbu ederek" ifadesi, *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id*'in şahsî gözlemlere dayalı popüler bir kehanet metni olmaktan ziyade, önceki astroloji ve astronomi birikimini derleyen teknik bir sentez eseri olduğunu göstermektedir. Metin boyunca tekrarlanan atıf kalıpları da bu durumu destekler. "Câmi'-i Şâhî", "Min Bâri'i'l-ahkâm", "Min Rubâ'i'l-ahkâm", "Min Ebî's-Şükr el-Mağribî", "Min Kifâyeti't-ta'lim", "Min Mecmû'ati Mücerrebe", "Min Mîrim Çelebi" ve "Nakl min Kitâbeti't-ta'lim" gibi formüller, eserin geniş bir kaynak ağına yaslandığını ortaya koymaktadır.

Bu atıflar, metnin Antik Yunan-Helenistik astroloji mirasından İslam astrolojisinin temel kaynaklarına, Merâğa matematik okulundan Osmanlı astronomi geleneğine uzanan çok katmanlı bir birikimle ilişkili olduğunu göstermektedir. "Rubâ'i'l-ahkâm" ifadesi Batlamyus'un Tetrabiblos geleneğine; "Bâri'i'l-ahkâm" Ali b. Ebî'r-Ricâl'in ansiklopedik astroloji metnine; Ebû Şükr el-Mağribî'ye yapılan göndermeler Merâğa çevresindeki matematiksel astroloji birikimine; "Kifâyeti't-ta'lim" ve "Mecmû'ati Mücerrebe" gibi kayıtlar ise hem öğretici metinlere hem de tecrübeye dayalı pratik hüküm derlemelerine işaret eder (Aydın ve Aydın, 1992, ss. 202-204; Dizer, 1989, ss. 387-388; Fazlıoğlu, 2002, ss. 476-477; Müftüoğlu,

³ Terimlerin kavramsal karşılıkları Rıdvan Canım'ın (2006), Agâh Sırrı Levend'in (1984) kaynakçada künyeleri verilen çalışmalarından hareketle oluşturulmuştur.

1999, ss. 474-475; Kutluer, 2011, ss. 271-273). Mîrim Çelebi'ye yapılan atıflar ise Dürri'nin Osmanlı astronomi ve tencîm geleneğiyle kurduğu süreklilik bağımlı belirginleştirir (Fazlıoğlu, 2020, ss. 160-161).

Câmi 'ü'l-Kavâ'id, Arapça ve Farsça üzerinden şekillenen klasik astroloji terminolojisini 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesi içinde yeniden düzenleyen sentezleyici bir metindir. Risalede kullanılan atıf formülleri, yalnızca kaynak gösterme işlevi taşımaz; aynı zamanda metnin ilmi otoritesini, teknik dilini ve gelenek içindeki konumunu belirleyen temel metinlerarasılık unsurları olarak da dikkat çeker.

1.4. Dinî İbareler, Dua Kalıpları ve Bilginin Sınırını Gösteren İfadeler

Câmi 'ü'l-Kavâ'id, teknik astroloji terminolojisinin yanı sıra dinî ibare ve kalıp ifadeleri de yoğun biçimde kullanır. Metnin besmele, hamdele ve salvele ibareleriyle başlaması, klasik telif geleneğine bağlılığını gösterirken padişah ve hanedan için kullanılan “Medda'llâhu zılâlehu ilâ yevmi'l-kıyâm” ve “e'azzallâhu ensârehu ilâ yevmi'l-kıyâm” gibi dua kalıpları, eserin Osmanlı saray bürokrasisiyle ve gelenekle kurduğu ilişkiyi yansıtır. Bunun yanında “İsti'mâl eden ihvân-ı safâ hayr ile yâd edeler” gibi ifadeler, müellifin okuyucudan hayır dua talep ettiği klasik yazma eser üslubunun devamı niteliğindedir. Risalede yer verilen ayet iktibasları ve dinî ibareler, astrolojik hükümlerin İslami çerçeve içinde sunulmasını sağlar. Yâsin 38, gök cisimlerinin hareketlerini ilahî takdir ve nizam fikriyle ilişkilendirirken; Bakara 249, savaş ve sefer hükümlerinde nihai zaferin Allah'ın iznine bağlı olduğunu vurgular. En'âm 59 ise gayb bilgisinin Allah'a ait olduğunu hatırlatarak metindeki astrolojik tahminlerin kesinlik iddiasını sınırlar. Bu çerçevede “Allâhu a'lem”, “Va'llâhi veliyyü't-tevfîk fî külli hâlin refîk”, “mina'llâhi't-tevfîk” ve “mina'llâhi'l-i'âne” gibi kalıplar, ahkâm-ı nücûm hükümlerinin mutlak bilgi olarak değil, ihtimale dayalı yorumlar olarak sunulduğunu gösterir. Böylece Dürri, hüküm bildirici bir metin kurarken İslamî düşüncenin bilgi ve kader anlayışına bağlı kalır.

2. Risalenin Yapısal ve Tematik Eksenleri

Süleyman Dürri'nin *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id* adlı risalesi, klasik İslam astroloji el kitaplarının sistematüğını 19. yüzyıl Osmanlı dünyasına taşıyan tematik ve işlevsel bir ahkâm metnidir. Müellif, gök cisimlerinin konumlarını teorik bir bilgi alanı olarak değil; padişahın hâli, devlet düzeni, savaş, sefer, iktisadi durumlar, olağanüstü hadiseler ve pratik hükümlerle ilişkili bir yorum sistemi olarak ele almıştır. Eser, astrolojik bilgiyi Osmanlı saray ve yönetim kültürünün ihtiyaçlarıyla buluşturan ansiklopedik bir risale niteliğindedir.

Risalede ele alınan konular ve anlatılan hususlar, şu şekilde tasnif edilebilir:

İslâm Pâdişahının Hâlleri

Risalenin ilk ve en dikkat çekici bölümü, padişahın sıhhati, saltanatının kuvveti ve devletin genel düzenine dair hükümleri içerir. Güneş, neyyirler, onuncu ev/âşir ve tâli gibi unsurlar hükümdarın otoritesiyle ilişkilendirilir. Olumlu gezegen konumları padişahın devlet ve haşmetinin artışına; Zühal ve Mirrîh gibi nahs kabul edilen gezegenlerin sert açıları ise hastalık, öfke, fitne veya siyasal kriz ihtimallerine işaret eden göstergeler olarak yorumlanır.

Savaş ve Çarpışma Göstergeleri ile Düşmanların Hâlleri

Bu bölümde devletin düşmanları, savaş ihtimalleri ve askerî hareketlerin sonucu göksel göstergeler üzerinden değerlendirilir. Klasik astrolojide savaş ve şiddetle ilişkilendirilen Mirrîh'in hareketleri, yedinci ev/sâbi, terbi ve mukâbele gibi açıları; düşman kuvvetleri, taarruz zamanları ve zafer ihtimali açısından yorumlanır. Böylece askerî hadiseler, gezegenlerin konumu ve birbirleriyle ilişkileri üzerinden hükme bağlanır.

Sefer Hükümleri

Sefer hükümleri, uygun zaman seçimi anlamına gelen ihtiyârât anlayışıyla yakından ilişkilidir. Bu bölümde seferin uygunluğu, yolculuğun akıbeti ve karşılaşılabilecek engeller özellikle Kamer'in diğer gezegenlerle ilişkisi üzerinden tayin edilir. Kamer'in hangi gezegenden ayrıldığı ve hangisine yöneldiği, yani munsarîf ve muttasıl olma durumu, seferin yapılması veya ertelenmesi konusunda belirleyici kabul edilir.

Pahalılık-Ucuzluk Hükümleri ve Ticaret Durumları

Risalenin iktisadi içerikli bölümlerinde fiyat hareketleri, bolluk, kıtlık, ticaret ve tarımsal üretim gibi konular astrolojik göstergelerle açıklanır. Müşteri gibi sa'd kabul edilen gezegenler bolluk ve ucuzlukla; olumsuz gezegen konumları ise gılâ, kıtlık ve piyasa darlığıyla ilişkilendirilir. Bu bakımdan metin, göksel işaretleri yalnızca siyasal değil, ekonomik hayatla da bağlantılı biçimde ele alır.

Olağanüstü Hadiselerin Gösterge Noktasına Dair Hükümler

Bu bölümde ani krizler, doğal afetler, salgın hastalıklar, aşırı soğuklar veya kuraklık gibi olağanüstü durumlar “Sehmü'l-havâdis” adı verilen özel hesaplama noktası üzerinden değerlendirilir. Güneş, Satürn ve Ay'ın konumlarıyla ilişkilendirilen bu nokta, metinde devletin ve toplumun karşılaşabileceği beklenmedik hadiselerin işareti olarak kullanılır.

Ay'ın Menzilleri ile Gezegenlerin Astrolojik Evlerdeki Etki ve Kuralları

Risalenin son kısmında Ay'ın menzilleri ve yedi temel seyyarenin astrolojik evlerdeki etkileri ele alınır. Güneş, Ay, Zühal, Müşteri, Mirrih, Zühre ve Utârid'in on iki ev içindeki konumları; devlet, şahıslar, sefer, hastalık, ticaret ve çeşitli gündelik hadiseler açısından yorumlanır. Bu bölüm, metnin hüküm bildirici yapısını tamamlayan ve astrolojik terminolojinin pratik kullanımlarını gösteren önemli bir kısımdır.

3. Benzer Metinlerle İlişkisi ve Ayırt Edici Yönleri

Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id, Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınmış teknik ahkâm-ı nücûm metinleriyle konu, terminoloji ve hüküm kurma yöntemi bakımından ortak özellikler taşımaktadır. Bu eserlerden biri, Hüseyin b. Sefer tarafından 1622 yılında istinsah edilen *Tercüme-i Ahkâm-ı Nücûm*'dur. Söz konusu eserde gezegenlerin kırânları, sa'd ve nahs durumları, terbi' ve mukâbeleleri, yıl tahvili, astrolojik evler, hastanın iyileşme ihtimali ile padişah ve düşmanın hâli ayrı bâblar altında ele alınmıştır (Aksoy, 2019, ss. 2263–2266). Bu başlıklar, *Câmi 'ü'l-Kavâ'id* deki gezegenler, burçlar, evler, hastalıklar, seferler, düşmanlar ve padişahın hâline ilişkin hükümlerle önemli ölçüde örtüşmektedir.

Müneccimbaşı Mehmed Çelebi'nin *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem* adlı eseri de ahkâm takvimi hazırlama yöntemini açıklaması; kırânları, gezegenlerin burçlardaki durumlarını, padişah ve farklı toplum tabakalarının hâllerini, savaşları, salgınları, kıtlık ve bolluk ile hava olaylarını değerlendirmesi bakımından *Câmi 'ü'l-Kavâ'id* e yaklaşmaktadır (Kars ve Çelen, 2023, ss. 377–380). Bununla birlikte *Usûl-i Ahkâm-ı Sâl-i Âlem*, ahkâm takviminin hazırlanmasında izlenecek yöntemi öğreten bir usul eseri niteliğinden dolayı *Câmi 'ü'l-Kavâ'id*, farklı meseleler hakkında kullanılabilecek astrolojik hükümleri konu başlıkları altında toplayan bir derleme görünümündedir.

Benzer bir yapı, 1725–1726 tarihli *Ahkâmü'l-Küllîyye 'alâ Tahvîl-i Sini'l-Âlem*'de de görülmektedir. Bu eserde gök cisimlerinin tabiatları, konumları ve kırânları üzerinden hanedanların ve hükümdarların durumu, savaşlar, salgınlar, doğal afetler, hava olayları, kıtlık, bolluk ve fiyatlar hakkında hükümler verilmektedir (Kundakçı ve Gürsu, 2022, ss. 324–326). Her iki eserin siyasi, askerî, iktisadi ve meteorolojik hadiseleri teknik astroloji kuralları çerçevesinde değerlendirmesi, aynı ahkâm geleneğine bağlı olduklarını göstermektedir.

Câmi 'ü'l-Kavâ'id in ayırt edici yönü, ele aldığı konuların daha önceki ahkâm metinlerinde bulunmamasından ziyade, bu mirası 19. yüzyıl Osmanlı Türkçesi içinde yeniden düzenleme biçiminde aranmalıdır. Metinde “Min Rubâ'î'l-ahkâm”, “Min Bâri'î'l-ahkâm”, “Min Ebi's-Şükr el-Mağribî”, “Min Kifâyeti't-ta'lim”, “Min Mîrim Çelebi” ve “Nakl min Kitâbeti't-ta'lim” gibi kaynak gösterme kalıplarının kullanılması, müellifin farklı ahkâm kaynaklarından yaptığı aktarımları görünür kıldığını göstermektedir. Eserin sehm hesaplarını, evleri, gezegenler arası ilişkileri ve siyasî, askerî, tıbbî ve meteorolojik hükümleri bir araya getirmesi de ona kapsamlı bir başvuru metni niteliği kazandırmaktadır.

Eserin melhame ve ahkâm takvimi gibi yakın metin türleriyle de ilişkisi bulunmaktadır. Melhamelerde doğa olayları, astronomik ve meteorolojik olgular ile rüyalarla hareketle geleceğe ilişkin hükümler çıkarılmakta astrolojik kaynaklardan da yararlanılmaktadır (İlhan, 2020, ss. 447–449, 464). Bu nedenle

melhame ile ahkâm risalesi arasında kesin bir sınırdan çok, yöntem ve düzenleme farkından söz edilebilir. Benzer şekilde *Câmî 'ü'l-Kavâ'id*, hüküm üretme amacı bakımından ahkâm takvimlerine yaklaşmaktadır. Ancak ahkâm takvimleri her yeni yıl için hazırlanarak padişaktan başlayıp farklı toplumsal tabakaların hâlleri ve yıl içinde meydana gelmesi beklenen olaylar hakkında hükümler içerirken *Câmî 'ü'l-Kavâ'id*'in belirli bir yıla bağlı olmayan hükümleri konu başlıkları altında toplaması, eseri yıllık ahkâm takvimlerinden ayırmaktadır (Büyüker Güngör, 2024, ss. 183–184).

4. Câmî 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id'in Çeviri Yazılı Metni

Çeviri yazı metni kurulurken eserin 19. yüzyıla ait dil ve imlâ özellikleri korunmuş; dönemsel ses ve şekil bilgisi unsurları mümkün olduğunca metne yansıtılmıştır. Okumayı kolaylaştırmak amacıyla başlıklar ve varak numaraları belirginleştirilmiş, satır numaraları gösterilmiştir. Metinde geçen âyet-i kerîmeler, Arapça ibarelerin anlamları ve gerekli açıklamalar dipnotlarda verilmiştir.

[1b] (1) Bi'smi'llahi'r-raḥmāni'r-raḥim

(2) El-ḥamdu li'llāhi Rabbi'l-ālemīn ve's-şalātu ve's-selāmu 'alā seyyidinā Muḥammedin (3) ve ālihi ve şaḥbihi ecma'in, **ammā ba'd** bu kitābın mü'ellif[i] müneccim-i şānī Süleymān (4) Dürri ki ba'zı kütüb-i mu'tebere tettebbu' olup aḥkām-ı külliyye lāzım olan (5) aḥkāmı bu risālede cem' edip ismini **Câmî 'ü'l-kavâ'id ve Netâyicü'l-(6)fevâ'id** diyü müsemma eyledim. İsti'māl eden ihvān-ı şafā ḥayr ile (7) yād edeler. “*Va'llāhi veliyyü't-tevfik fi külli ḥālin refik*”⁴.

Aḥvāl-i Pādīşāh-ı (8) İslām Medda'llāhu zılālehu ilā yevmi'l-ḳıyām⁵.

Vaktā ki Şems-i tālī', sāl (9) yā fūşūlu' 'āşirinde yā neyyirü'n-nevbe re'sile bir maḥalde olup ḥāşşaten (10) burc-ı şerefinde ḥuşūşān derece-i şerefinde vāki' olsa yā Şems-i neyyirü'n-(11)nevbe olup niṭāḳ içinde şā'id ve derece-i şerefinde vāki' ve (12) derece-i şerefine nāzır olsa Allāhu a'lem **ḥāl-i** pādīşāh-ı İslām [2a] (1) *e'azzallāhu enşārehu ilā yevmi'l-ḳıyām*⁶ bu sāl-i ḥuceste-me'al ü ferḥunde-(2)akvâlde zāt-ı melekıyyü's-sıfātleri gāyet şıḥḥat u kemâlde ve 'unşur-ı laṭif-i (3) sa'âdet-simātları nihāyet kuvvet ü i'tidâlde olup âfıtāb-ı devlet (4) ü saltanatları teşā'üdde ve māh-tāb-ı ḥaşmet ü şalābetleri tezāyüdde (5) ola. Derece-i 'āşirîn müstevlisi yā şāḥib-'āşir-i Şems olup (6) Müşterî yā Zühre ile yā sehmü's-sa'âde yā sehmü'l-ğayb yā sehmü's-(7)sultān yā sehmü's-şeref derece-i 'āşirde bile olup ammā ihtirāḳda (8) belki taḥte's-şu'a'dan ba'id olsa yā intihā tālī'-i velādet yā cülūs (9) ḳaḅgı burcda ise ol burcun şāḥibi veted-i sābi' de ḳaviyyü'l-ḥāl (10) olup sehmü'l-ğayb ile muḳārin ve Şems daḥı bunlara meveddet nazarı (11) ile nāzır olsa yā tavālī'-i mezkūreniñ ḳaḅgisında olursa (12) neyyir-i nevbe Müşterîyle ma'en vāki' olup şāḥib-'āşire meveddetle nāzır (13) olsalar ammā Şems re'sile ma'en bulunsa ḥāl-i ḥümā bunları şıḥḥat (14) u selāmetde olup aḥvāl-i mülk ü devlet ve umūr-ı mu'azzamāt-ı saltanatında (15) şā'ib-i tedbīr ve 'ālī-tedārikler eyleyip vüzerā-yı Āşaf-nişān ve ümerā-yı (16) devlet-'unvān ve sāl-ı yān-ı erkān nazar-ı ināyetleri bī-gāye ve himmet-i (17) vālā-nehmetleri bilā-nihāye olup ser-dārlara iltifāt u ināyetler ve def'-i [2b] (1) ref'-i a'dā-yı bed-re'ye ihtimām ü diḳḳatler eylemelerine ve daḥı intihā tālī'-i (2) ḥümāyunlarıñ devr-i Şems olup sehmü's-şeref yā sehmü'l-ğayb ile (3) yā sehmü's-sa'âdet yā sehmü's-sultān-ı meveddet nazarın eylemek yā Şems (4) şerefinde veya beyninde ve şāḥib-devr-i Müşterî yā Zühre olup (5) Şemsin şerefinde yā kendi ḥānelerinde yā şereflerinde ve sāl-i Hudā (6) sa'dmıñ birisi ile kendi ḥānelerinde olmak pādīşāh-ı (7) İslāmın 'ulüvv-i saltanatına ve bizā-at-ı devlet ü sa'âdetine ve ḥiss (8) ü ḥuşul-i âmāline dāll olup ekşer evḳāt umūr-ı saltanat ve tedārik-i (9) memleketde daḳıḳ fikrler ve iḳdām ve şāfi tedbīrler ihtimām edip (10) şıyṭ u şadā-yı şevket ve meḥābetleri taraf-ı 'āleme münteşir olup emvāl-i (11) memleket ve ḥāşılāt fevḳa'l-ḥad olmaḡa neyyirü'n-nevbe-i Şems olup (12) kendi ḥānesinde olup ḥāşşaten Müşterî yā Zühre ile daḥı olsa (13) ekşer evḳātta mesrūru'l-ḥāl ü mer'etü'l-bāl olmalarına teşlīş cihetinden (14) Zühre ile ittīşālî olmak ḥāşşaten pādīşāh-ı Rūmuñ tezāyüd-i devlet (15) ü sa'âdetine ve ḥātır-ı şerīfleri şād-kām ve mizāc-ı laṭifleri (16) şıḥḥat ü selāmetde ber-devām olmasına delildir ammā neyyirü'n-nevbe-i (17) Kamer olup Şems yā Zūḥal ile 'adāvet nazarıñ eylese ba'zı [3a] (1) ehl-i fesād-ı eşirrä ve bed-nihād zāḥir olup bir sebebdan mübārek (2) ḥātırlarına nev'an inḳıbāz tāri olmaḡa delildir ve daḥı Şems (3) ve şāḥib-i 'āşir mes'ele-i Ābide vāki' olup birbirine nāzır olsa(4)lar yāḥūd 'āşir burc-ı Ābī olup Zühre yā Müşterî 'āşir-

⁴ “Her durumda başarıya ulaştıran ve yardım eden Allah'tır.”

⁵ “Allah onun gölgesini kıyamet gününe kadar devam ettirsin.”

⁶ “Allah, onun yardımcılarını kıyamet gününe kadar yüceltsin.”

i neyyirü'n-nevbe (5) ile muttasıl olsa deryâda ve deryâ kenârlarında şayd u şikâr (6) etmelerine ve gemilere zînet etdirüp ba' zı ulu şular geçmelerine (7) ve envâ'-ı devlet ü sa' âdet yüz göstermesine ve dağı intihâ tâli'-i (8) hümâyûnlarda şâhib-Zühre yâ Müşterî olup birbirlerini hâne(9)lerinde vâkı' olmak ve sehmü'l-veled yâ sehmü'z-zafer yâ sehmü'l-galebe (10) yâ sehmü'n-naşara yâ sehmü's-sultân-ı ' âşire hâşşaten burc-ı şânide (11) olmak dâldir. Pâdişâhın ' ömr-i şerifleri imtidâd üzre olup (12) erkân-ı devlet ve a' yân-ı hâzret hakkında iltifat ü ' inâyetler buyurup (13) eṭrâf-ı memâlik-i kâhirden olan ' asâkir-i manşûr u muẓaffer ve a' dâ-yı (14) devlet-i kâhire mahzûl u makhûr olmasına ve dağı neyyir-i nevbe kendi (15) hânesinde Zühâle ve Mirrihle meveddet nazarın edip hâşşaten Müşterî (16) yâ Zühre ile vâkı' olsa umerâ ve erbâb-ı silâh u ehl-i bikâ' (17) ve kılâ' a ' inâyet ü himmetler edip ğazâ vü cihâda raġbet ve icthâdlarına [3b] (1) ve ba' zı kılâ' vü hişârlar ta' mîrlerine emr-i şerifleri vârid olup (2) ve bu sâl içinde a' dâ-yı müşevveşü'l-aḥvâlden ba' zısının itâ' at (3) ü inkiyâdına dâldir ve şâhib- ' âşir Müşterî olup on ikinci (4) yâ yedinci hânedeki re's yâ Zühre ile bile olup hâşşaten muttasıl (5) olsa ve Kâmeriñ yâ Mirrihiñ şâhib-tâli' yâ şâhib- ' âşir Zühre (6) ile ma' en ' âşirde sehmü'l-ğayb yâ sehmü's-sa' âde ile meveddet (7) nazarın eylese bu sâlin dâhlinde a' dâ-yı devletden ba' zı muṭî (8) ü münkâd olup şıyt u şadâ-yı ' âdâletleri ve ṭumṭurâk-ı şevket (9) ü mehâbetleri eṭrâf-ı ' âleme münteşir olmasına ve zümre-i ümerâ-yı (10) nâmvarda ba' zı ser-dârlarda ve erbâb-ı sâḥḥ u cihâda nazar-ı (11) ' inâyet ve vufûr-ı semtleri muḳârin olup ğazâ vü cihâd taḥrîş (12) ü terġib etmelerine (naḳl min ḥâşiyeye) tâli'-i taḥvîl-i leyde Müşterî (13) ile nazarı ola irtifâ' -ı devlet ü intişâr-ı şadâ-yı mehâbetle (14) **ve eger** tâli'-i taḥvîl rûzî olup Mirrih kavîyyü'l-hâl ve hâne-i Müşteride (15) ve Müşterî dağı kendi hânesinde olup Şemsin dağı bu ikisine (16) birden nazarı ola pâdişâh a' dâ üzerine kudret ü kuvvet bulup (17) memleketini ve re' âyasını zabt etmege delildir (**Naḳl min Kitâbeti't-ta' lîm**)

[4a] (1) Delâ'il-i ğazab ve melâlet ü inḥirâf-ı mizâc-ı sultân

Her bâr ki taḥvîl-i (2) seneniñ ' âşiri yâ pâdişâha müteâllik olan tâli' leriñ ' âşiri (3) mes' ud ile terbi' olsa delîlü's-selâṭinde ğâyet iyidir. Pâdişâ(4)hın kuvvet ü kudret ve ruḥşat u sa' âdetine ammâ Zühâlden menḥûs (5) olsa a' dâsından ğuşşa vü melâletine Mirrihden menḥûs ıztırâb (6) ve ḥayretine hâşşaten şâhib- ' âşir muḥterik dağı olsa ḥasta olmasına (7) tâli'lerden birisinde şevâbiteden Mirrih ü Zühâle taḥvî atlarından bir naḥs-ı (8) kevkeb hâne-i Mirrihden Şemsle muḳârin veyâ ' adâvet nazarın (9) eylese ḥâṭır-ı şeriflerine ğazab u ḥiddet ve ba' zılara ' itâb (10) u siyâset ve ba' zı yerleri neḥb u ğâret buyurmalarına delildir. (11) Şems Zühâle ile terebbüd eylese ğazab u ' itâbına mebsûṭ-ı mülûk-ı (12) melâletine her vaḳt ki cüz ü kırânda yâ tâli'-i sâl-i kırânda ḥusûf-ı (13) küllî olup ve tâli'-i ḥusûf-ı cüz'-i kırân yâ kûsûf yâ tâli'-i (14) sâle kırân kendisi olsa yâ ikisinden birinde naḥseyn (15) yâ ikisinden biri Zenbile menḥûs olsa mülûk u selâṭinde (16) envâ'-ı melâlet ve marâz u ḥayret ve esbâb-ı devletde inḳıbâz-ı (17) ḥâṭıra ve zaḥmete delildir. (**Min Leṭâifü'l-kelâm**). **Sehmü'd-ḍarbü'l- ' unḳ** [4b] (1) Kâmeri Mirrihden ebeden ıskât eyleyip bâḳîyi şâmin ile cem' (2) olundukda sehm-i ḍarbü'l- ' unḳ olur. Kıtâl ile dağı tesmiyye olunur. (3) İntihâ-yı tâli' ü delâlet ve intihâ-yı cüz'-i kırân ve intihâ-yı cülûslar (4) taḥte'l-arz kırân eyleseler eger Müşterî ile bile olursa (5) müte' allikât-ı Müşterîye câlib-i sultândan ğazab u ḥiddet belki (6) helâk u ' ukûbet ola ve eger ' Uṭarid bile olsa mensûbât-ı (7) ' Uṭarid "*ve kıs ' alâ ḥazâ*"⁷ *Şems* ol burûcâta taḥvîl cinsinde (8) menḥûs hâşşaten Zühâle ile terbi' eylese pâdişâhın za' f (9) u kuvvetine ve marâz ü melâletine belki dağı ziyâdeye delâletine ammâ (10) sa' d ile terbi' eylese ğâyet iyidir. Ve dağı Şems taḥvîlâtın (11) şânisinde ammâ tâli' de yâ ' âşirde olup mes' ud dağı (12) nâzır olsa iyidir. Ammâ menḥûs vâkı' olsa ıztırâb (13) u melâletine hâşşaten ki pâdişâha müte' allik tâli' leriñ şânisinde (14) olup menḥûs dağı ola ziyâde ıztırâb u ḥayret ve kuvvet (15) ü melâletine ammâ mes' ud olsa iyidir. Pâdişâha müte' allik (16) olan tâli'-i intihâlarıñ tâli' i yâ ' âşir-i Mirrihle menḥûs (17) olsa ıztırâb u ḥayretine ammâ su' ud ile olsa kuvvet [5a] (1) ü rif atine dâldir. (**Min Mecmû'a**) Taḥvîl-i senede Zühâle ve Mirrih tâli' in (2) burc-ı ' âşirinde olsalar yâ şâhib-i ' âşir muḥterik-i marâz u nekbetine (3) ve menḥûs yerine mes' ud olsa yâ şâhib-i ' âşir mes' ud olsa (4) şıḥḥat u sa' âdetine **eger** şâhib- ' âşir râci' ve taḥte'ş-su' â olsa (5) fenâ ammâ müstakim olup ' aynile meveddet nazarın eylese laṭîfdir. (6) Yâ şâhib-tâli' in Zühâle ' adâveti olup yâ cümle kevâkib-i seyyâre (7) taḥte'l-arz olsa mülûk u selâṭiniñ zebûnluġuna ve inḳılâb (8) u za' f u ıztırâb ve eṭrâf-ı ' âlemde fitne vü cidâl ve ḍarb-ı kıtâl (9) vukû' na ve ḥin-i taḥvîlâtta Müşterî ile Zühreniñ derece-i ' âşire (10) nazarı olmak ğâyet iyidir. Ammâ nazar-ı meveddet iyidir. Ammâ nazarı (11) olmamak veyâ menḥûs-ı ' âşire duḥûl eylemek yâ ' adâvet nazarı ile (12) ' âşire nâzır olmak veyâ naḥseyn Şemsin şâmininde yâ şâni (13) ' âşiresinde vâkı' olmak delîl-i

⁷ "Buna göre (diğerlerini) kıyas et."

menfa'at-i kuvvet-i mülûkdur. Eger (14) Zenbile Zühâl yâ Mirrih hîn-i tahvilde 'âşire mecâsid eyleseler (15) mülûka ve 'âmme-i halâyika yaramaz olup harb u kıtâl ve ceng [ü] cidâl (16) vâki' ola ammâ mes'ûd ile yâ re'sile mecâside eylemek iyidir. (17) Mülûka ve 'âmme-i nâsa ve hîn-i tahvilde delâ'il-i melik-i sâminde [5b] (1) yâ sâdisde nahseynden birisi ile 'adâvet nazarı eylemek (2) yâ bu ikisinden biriniñ şâhibi ile münâzara eylese delîldir, (3) havf u hîrâs-ı mülûka, dağı hîn-i tahvilde Şems şâhib- tâli' olup (4) şâhib- 'âşir dağı muhterik olsa mülûka havf vardır. Rağbetden ki (5) mazarratına cür'et ederler ve dağı zühür-ı devlet ki hüruc-ı 'Osmân (6) şâhiddir. Menhûs olmak kavî-i naḥs ile nekbete delîldir ve dağı (7) kırân-ı nahseyñ pâdişâha müte'allik olan tâli' in şerefinde vâki' (8) olmak hâşşaten şâhib-şeref-i nahseyne dağı nâzır olmak eger (9) burc-ı şânide ise şebât nekbete ve münkalibde ise tiz geçmege ve zû-(10) cesedeynde ise miyâne-hâle intihâ yâ Şems bile terbi'-i (11) nahseyñ ile menhûs olmak delîldir. Nekebât ve dağı tâli'-i sâlde (12) Zühâl hâdi-i 'aşerde vâki' olmak şâhib- 'âşiriñ şâhib-pencümle (13) yâ heştümle bir kevkeb muttaşıl olmak yâ bir muhterik kevkebe ittışâl eylemek (14) nekebât-ı mülûka delîldir. Her gâh ki Zühâl pâdişâha müte'allik tâli' de (15) tahvil sene-i tâli' lerinde Şems olduğı burcuñ 'âşirinde (16) yâ hâdi 'aşeresinde vâki' olsa müddet-i devlet sâlhâ-yı şugrâ miqdârı tamâmca olmağa delîldir. Ve eger sâbi' de vâki' [6a] (1) olsa sâlhâ-yı şugrânın nısfı miqdârı ola ve eger şâminde (2) olup Müşteri şânide olsa yine tamâm olmasına dâldir. (3) **Ve eger** Şemsin teşlişinde olup Müşteri dağı Şemsin hâdi-i (4) 'aşerinde olsa bu dağı tamâmdır. Ve Zühâl Şemsin sâdisinde (5) olup Mirrih ile terbi' eylese tamâmına delîldir. (**Min Kifâyeti't-ta'lim**) (6) Sehmü'l-melik ü hudâvendi ikisi dağı vetedde olsa müddet-i kırân-ı (7) 'azim miqdârı ola ve eger sehm vetedde olmayıp şâhibi vetedde (8) olsa müddet-i kırân evsaḥ kadar ola ve eger ikisi bile (9) vetedde olsa kırân-ı aşğar müddeti miqdâr olmağa delîldir. (10) (**Min Kifâyeti't-ta'lim**). Delil-i melikü't-tahvil senede muhterik olsa (11) tahkik ol iklîmiñ melikine meveddet yâ nekbet erişe ammâ muhterik (12) olmayıp tahte's-şu'â olsa gayb u melâlet ve eger bir sa'd (13) kevkeb olsa delil-i melike sehmü'l-melike nazar eylese âfâtdan selâmetine (14) delîldir. Cirm-i Mirrih yâ Zühâl semâya erişse yâ delil-i sultân ile (15) muḳâbele yâ muḳârin olsa yâ delil-i sultân muhterik olsa (16) delil-i nekebât-ı sultândır ve dağı tesyir-i Şems yâ derece-i 'âşir (17) yâ derece-i delil-i sultân nahseynden biriniñ derecesine erişse [6b] (1) rif atden düşmege delîldir. (**Min Câmî-i Şâhi**). Sehmü'l-melik Müşteri (2) ile muḳâbil ve Şems Zühâlden ve Kâmer Mirrihden menhûs olmak (3) delil-i nekbet-i 'azîmedir. (**Min Kifâyeti't-ta'lim**). Delil-i mâlik 'âşiriñ (4) şâhib yâ şâmin ile yâ Şems ile derece-i vâhidedir cem' olsalar (5) 'âşiriñ şâhib-şâmini delil-i melik ile Şems muḳâbele yâ terbi' (6) ile nazar yâ kırân eylese bundan mâ'adâ şâhib-i huṭûtdan (7) birinde olup râci' ü muhterik ve mağribî vü hâbiṭ olsa delil (8) vaḳt-i müddet-i melikdir. (**Min Mecmû'a**). Şems ile Müşteriniñ fesâdı (9) 'Irâk u Efrenc meliklerinden bir ulusunuñ horluğuna ve zelil[li]ğine (10) delîldir. **Eger** Şemsin fesâdı Zühâl ile olursa melik-i (11) Hindî âfetine ve eger Zühre ile olursa melik-i Hindî âfetine (12) ve eger 'Uṭârid ile olursa mülk-i maşrik âfetine ve eger Kâmer (13) ile olursa cemi' yerde mülûk u re'âyânın âfetine delîldir. (14) (**Min Ebi's-Şukri'l-Mağribî**) ve dağı Hamelde yâ Esedde küşuf vâki' (15) olsa bu burclara mensûb olan şehirlerin mülûkunuñ mevtine (16) delîldir. Hâşşaten ki tâli' ü 'âşir menhûs ola eger mizânda (17) olup Zühâl ile Mirrih terbi' eylese Zühâlin ihtirâkı beyninde [7a] (1) mülûka mevt vâki' ola ve Zühâl ile Müşteri bir ayda râci' olup (2) Mirrih dağı ric'at eylese delîldir, fevt [ü] mevt melike ve tağayyür-i (3) devlete (**Min Ebi's-Şukr**). **Ve mina'llâhi't-tevfik mâla müte'allik aḥvâldir**. (4) Tâli'-i tahvil[li]erde şâhib-şânî yâ şâhib-sehmü's-sa'âde 'arz-ı (5) şimâli şâ'id ü zâ'id olup felek evcinde ve felek tedvirinde (6) şâ'id ü zâ'idü's-seyr dağı olmak ve Müşteri dağı beyt-i şânide kendi (7) haddinde ve felek evcinde yâ tedvirinde şâ'id ü zâ'idü's-seyr (8) olmak ve şâhib-şânî şâhib-tâli' ile meveddet cihetiyle muttaşıl (9) olmak delîldir, hâşılât-ı memâlik firâvân ve ḥazâ'in-i 'âmire âbâdân (10) olmasına ammâ şâhib-tâli' şâhib-şânide 'adâvetle muttaşıl (11) olsa mâl cehd ü zaḥmetle ve sa'y u kesb ile ele gire (**Min ḥâşiyetihi**) (12) **Zühre** ve sehmü's-sa'âde mâl u ğinâ onda kavî şâhidlerdir. Pes (13) birbirine meveddet cihetiyle muttaşıl olsalar delîldir, vefret-i mâla (14) ve vüs'at-i ma'îşete. Eger bu ittışâller vetedde olup burc-ı şânîye(15)de olsa mâla 'ale'l-ittışâl şebât u izdiyât üzre ola (16) ammâ burc-ı münkalibde olsa gâh nokşân ve gâh ziyâde ola (17) **sehmü's-sa'âde** ile bir kevkeb-i sa'd tâli' de yâ sâbi' de kırân [7b] (1) eylese yâ evtâdda nazar-ı meveddet ile muttaşıl olsa mâl ḥazâ'in ifrâṭ ile (2) ziyâde olup hedâyâ vü peşkeş ile gelmesine ammâ naḥs-i kevkeb ile (3) muḳârin veyâ muttaşıl olsa isrâf u itlâf ve 'abeş yerlere zâyî (4) olmasına delîldir. Ve gerek ol sa'd yâ naḥs olan kevkeb-i sevâbitden (5) olsun gerek seyyâreden olsun sehmü's-sa'âde-i şânide yâ 'âşirde yâ hâdi-i 'a-(6)şerede olsa mâl tiz ele gire ve eger şâhib-(7) sa'at-i şânide olsa mâl ziyâde ola Zühâl ü Müşteri sehmü's- (8) sa'âdeniñ teşliş yâ tesdisinde olup ve mizâc-ı Zühâl (9) ol nazarda kavîter olsa mâl mîrâş cihetinden yâ bir ümîd (10) etmedigi maḥalden ḥâşıl ola ve eger nahseyñ sehmü's-sa'âdeniñ (11) hâdi-i 'aşerinde yâ neyyireyniñ

biriniñ hādī-i ‘aşerinde olsa (12) māl zulmden hāşıl ola (Min Kifāyeti’t-ta’lim ve mina’llāhi’l-i’āne). (13)

İtā’at u inkıyād-ı a’ dā Şāhib-‘aşir Müşterī beyt-i sābi‘ de (14) ki hāne-i a’ dādır Zühre yā sehmü’s-sa’āde ile muttaşıl olmak (15) yā şāhib-sābi‘ intihā-yı tāli‘-i hümāyūnuñ biriniñ ‘aşirinde (16) yā tāli‘ inde Müşterī yā Zühre ile muttaşıl hāşşaten Kamer dağı şerefi (17) burcunda olup bunlara nāzır olsa yā intihā-yı tavālī‘ den [8a] (1) biriniñ şāhib-sābi‘ i Müşterī ile muķārın ve cāmi‘ yā tāli‘-i (2) mezkūreden biriniñ sāl-ḥudāsı Müşterī beyt-i ‘aşirde vāķi‘ olsa (3) yā şāhib-sābi‘ Müşterī olup Zūhal ile meveddet cihetinden (4) nāzır yā şāhib-sābi‘ re’s ile bile olup şāhib-‘aşire (5) muttaşıl sābi‘-i tāli‘ de yā ‘aşirde yā şāhib-‘aşir şāhib-(6) sābi‘ de meveddet ile laṭif yerde ola lākin⁸ be-her-hāl-i Kamer hāne(7)sinde yā şerefinde bunlara muttaşıl olmak gerekdir. Zīrā Kamer şerefinde (8) olduğı hinde merdüm-i mülūkdur. A’ dā-yı devletden bir meşhūr melik(9)zādeye dāldır. Bu cümle şevāhid-i mes’ūda delālet ider. (El-‘ilmü ‘ind(10)a’llāhi te’ālā) **A’ dā-i melik-i** devletden bir şeh-zāde-i buzurgvār pādīşāh melik-i (11) nām-dār[a] itā’at u inkıyād edip dergāh-ı ‘ālem-penāha gelmesine ve hāşılāt-ı (12) memālik ve aḥvāl-i ḥazā’in-i ‘āmiri ābādān olmasına ve eger Kamer burc-ı ābide (13) olsa deryādan gelmesine ve **eger** ğarīb burclarda olsa ma’lūmdur (14) intihā-yı tāli‘-i hümāyūnlarda Şems beyt-i hāmide sehmü’s-sa’āde ile bile (15) olup sehmü’s-sultān ve sehmü’s-şerefile meveddet yüzünden nāzır yā sehmü’s-(16)sa’āde beyt-i hāmide sehmü’s-sa’āde olup Zühre Müşterī Kameriñ (17) beyt-i hāmisi sehmü’s-sa’ādeye ittīşāli olmak ve kamer sehmü’s-sa’āde [8b] (1) ile beşinci hānede olup Müşterī yā Zühre yā sehmü’s-sultān (2) ile tenāzür eylese meveddetli ba’zı elçiler ve muḥbir dergāh-ı destgāha (3) tuḥfet-i hedāyā ile gelmelerine ve ḥazā’in-i ‘āmiri ābādān olmasına (4) “*va’llāhu l-hādī ilā sebīlū’s-şavāb*” mevt ü helāk-ı a’ dā şāhib-(5) sābi‘ taḥte’s-şu’ā olup yā intihā-i tāli‘lerden biriniñ şāhib-(6) sābi‘ taḥte’s-şu’ā olup hāşşaten naḥsile ‘adāvet nazarıñ (7) eylese yā taḥte’s-şu’ā olan kevkebe ittīşāli olsa yāḥūd (8) Mirriḥ ile Zūhal sābi‘ de şānī-i ‘aşerde vāķi‘ olup yā şāhib-(9) sābi‘ kendi hānesinde muḥterik olup ḥuşūşān Mirriḥle ‘adāvet (10) nazarıñ eylese yā beyt-i şānī-i ‘aşerde muḥterik olsa yā şāhib-(11) şānī-i ‘aşer muḥterik olsa yāḥūd Müşterī intihā-i cüz’-i kırān yā tāli‘-i (12) sāl-i kırān yā şevābitden bir naḥs kātī‘ kevkeb ile hāne-i ‘adūda muķārın (13) olsa yā Zūhal tāli‘-i hümāyūndan ğayrīden biriniñ ikinci hānesiniñ (14) derece-i merkezinde vāķi‘ olsa beyt-i şānī-i ‘aşerde naḥseynden birisiyle (15) vāķi‘ olsa ol burc u kevākibe mūte’ allık memālikde vāķi‘ a’ dā-yı (16) devletlerden yā şāhib-memleket olanlardan bir meşhūrunuñ helākına (17) veyā giriftārılığına delīldir. Ve şāhib-i sābi‘ ‘Uṭarid olup taḥte’s- [9a] (1) şu’ā olsa hāşşaten Mirriḥ ile ‘adāvet nazarın dağı eylese a’ dā-yı (2) devletden bir ma’rūfu aḥer kimesne elinde helāk ola “*demmera’llāhu te’ālā*”¹⁰ (3).

Fevā’id-i mühimme der-ḥuşūş-ı pādīşāhī tāli‘ sene vü fuşūlde hāne-i (4) rābi‘ tāli‘ ‘add olunup beyt-i hāmisi şānī ve sādīs şālīs ü sābi‘ (5) olur ki pādīşāhıñ a’ dāsı hānesidir. Ve hāne-i tāsi‘ tāli‘ iñ (6) sādīsı olur ki hāne-i sefer-i pādīşāhdır sehmü’s-sefer dağı bundan (7) alınır ve tāli‘ yerine beyt-i ‘aşir ile cem’ olunup sehmü’s-sefer-i sultān (8) olur. Pes imdi tāli‘ iñ ‘aşirini yā rābi‘ ni yā sābi‘ ni bu vech ile (9) tāli‘ tutup aḥkām irād edesiz meşelā tāli‘-i rābi‘ olduğı taḥdīrce (10) şāmini beyt-i ḥarf u meveddet a’ dā-yı devlettir tāli‘ iñ hādī-i ‘aşeri (11) vāķi‘ olur “*veķıs ‘alā ḥazā’l, va’llāhu a’lem bi’s-şavāb*”¹²

Aḥvāl-i sefer-i (12) pādīşāh-ı encüm-sipāh ya’nī delālet ü cülūs u devlet ü Mirriḥ ki kevkeb-i (13) seferdir intihā-yı tevālī‘-i hümāyūndan biriniñ şālīsinde veyā tāsi‘ inde hāşşaten (14) burc-ı munḫalib yā zū-cesedeynde vāķi‘ olup Zūhal ile ‘adāvet (15) nazarın eylese yā Kamer Mirriḥ ile yā Mirriḥ sehmü’s-sefer ile muķārın olsa (16) gerek meveddetle gerek ‘adāvetle illā meveddetle olıcaḳ sefer serī’ān olmağa (17) delīldir. **Yā Kamer ki kevkeb** sefer-i neyyirü’n-nevbe olsa delīldir, pādīşāhıñ [9b] (1) sefer ü cihād icthādına ve a’ dā-yı bed-ra’ydān ba’zı ḳāl’ u ḳam’ (2) edip ve ba’zı ḳılā’ u ḥişārları fetḥ ve bir memleketi ḳabz u zabṭ (3) edip yā şāhib-vilāyet olanlardan birisi itā’at u inkıyād (4) etmesine delā’il-i sefer tevālī‘-i meşhūreniñ beyt-i tāsi‘ i (5) ve ‘aşiri ve şāhibleri ve burc u Kamer u Şems beyt-i seferde olmak (6) delīl-i seferdir. Bu delā’il-iñ beyt-i tāsi‘ de ittīşāli vü nazarı yā beyt-i (7) tāsi‘ de yā şālīsde olmaları delīl-i sefer-i pādīşāhīdir. Ve suḳūṭı (8) seferiñ olmamasına delīldir. “*Mine’l-ḥakīm elkübāyi’s-sa’id Ebi’l-(9)Ḥasen Kūşyār bin Leyyān bin bā-Şehrī el-cebelī*” Şemsiñ beyt-i (10) tāsi‘ e yā şāhibine

⁸ Lākin kelimesi iki defa yazılmıştır.

⁹ “Bizi doğru ve sevaplı yola yönlendiren Allah’tır.”

¹⁰ “Allah Teālā onu yüceltsin/korusun.”

¹¹ “Buna göre (diğerlerini) kıyas et.”

¹² “En doğrusunu Allah bilir.”

ittişâli gerek meveddetle gerek 'adâvetle (11) hâşşaten tâli' yâ 'âşirden suķûtu ve burûc-ı münkalibede vukû' u (12) veya şâhib-tâsi' in Şemse yâ şâhib-'âşire ittişâli (13) yâ Kâmere ittişâli ve sehmü's-seferiñ be'ülde ittişâli delil-i seferdir. (14) Ve şâhib-i 'âşeriñ yâ Şems beyt-i şâlişine yâ şâhibine ittişâli (15) yâ şâhib-şâlişin Şemse ve şâhib-'âşere ke-zâlik Kâmeriñ bunlara (16) ittişâli olmak pâdişâhiñ seferine delildir. Hâşşaten ki Kâmer vetedde (17) olmaya belki sâķıt yâ zevâlinde ola delildir, kavî sefere, Şâhib-[10a](1)tâli' in şâhib-tâsi' e yâ şâlişe yâ şâlişinde olan kevkebe (2) ittişâli hâşşaten kırân yâ tâsi' de ve şâlişde vâķi' olması (3) yâ şâhib-tâsi' yâ şâliş evtâddan birinde ve hâşşaten neyyirü'n-nevbe (4) olsa yâ Mirrih hâşşaten tâli' de olması ve şâhib-tâli' burc-ı (5) münkalibede olmak sefere dâldir. Ammâ burc-ı şânide olmak 'adem-i (6) seferdir. Ve tâli' -i burc-ı münkalib şâhib-sâ' at daķı 'Uṭarid (7) yâ Zühre olup hâşşaten 'Uṭarid huşûşân Mirrihde ola delil-i (8) kavîdir. Kâmer bir sa'd kevkebe muttasıl olmak ve şâhib-tâli' müstakîmü's-(9)seyr olup evtâddan sâķıt olmak hâşşaten beyt-i tâsi' de (10) yâ şâlişde vâķi' olmak ve Mirrih şâhib-tâli' yâ şâhib-sâ' at (11) olup hâşşaten seri' ü's-seyr huşû[ş]â evâķir-i burcda siyyemâ vetedde (12) vâķi' kavî delildir. Ve şâhib-sâbi' beyt-i tâli' müstakîmü'l-hâl (13) olmak ve Kâmer beyt-i seferde yâ kavî olan kevâķibden bir kevkeb hâne-i (14) seferde olmak ve şâhib-tâli' in Kâmer ile hüdâvend-i beyt-i sefer (15) ile birbirine ittişâli olmak şâhib-i tâsi' yâ tâli' yâ Mirrih (16) tevâli' -i hümâyûnlardan biriniñ şâhibine muttasıl olmak delil-i sefer-i (17) pâdişâhidir. Bu tâli' in şâhibleri evtâddan sâķıt olsalar [10b] (1) sefer murâdca olmağa delildir. Ve illâ fe-lâ intihâ' ve tâli' -i hümâyûnlardan (2) biriniñ şâhib-tâsi' i kendi hânesinde vâķi' olsa yâ tevâli' -i (3) mezkûrdan biriniñ şâhibi sa'd olup şâhib-i tâsi' e yâ şâ(4)lişe yâ Mirrih evtâddan sâķıt olsa delil-i sefer-i pâdişâhdır. (5) **(Min Câmî' -i Şâhi)**. Şâhib-tâli' evtâdda olup tâli' ile (6) beyt-i şâliş yâ beytinde vâķi' bir kevkeb ile münâzara eylemek ve daķı (7) sehmü's-sefer tâli' de yâ tâsi' de yâ şâlişde olmak ve şâhib-(8)sâ' at yâ tâli' in işnâ' aşeriyyesi tâsi' de olmak ve şâhib-(9) tâli' yâ şâhib-sâ' at yâ Kâmer olduķu burcuñ şâhibi müstakîm (10) ve zâ'idü's-seyr olup evtâddan sâķıt hâşşaten 'âşir ile 'ârib (11) mâ-beyninde veyâ tâsi' veyâ şâlişde vâķi' olmak ve delâ'il-i sultândan (12) biri tâli' leriñ birinde olup şâhib-sâbi' e muttasıl olmak delil-i (13) sefer-i pâdişâhdır. Şems ve şâhib-beyt-i Şems tevâli' in birinde (14) beyt-i tâsi' de yâ şâlişde olmak pâdişâhiñ ve 'âmme-i nâsiñ sefer (15) ü hareketine delildir. **(Min Bâri' i'l-Aḥkâm)**. Hâşşaten ki 'âşer-i Şems ola (16) ve beyt-i tâsi' de vâķi' olup yâ beyt-i tâsi' e yâ şâhibine muttasıl (17) olsa sefere delildir. Eger meveddet ile nâzır olursa ihtiyâr ile sefere [11a] (1) gide va'llâhu a'lem **sefer olmasına ve te'hîre ve ta'vîķına** delâ'il-i sefer ki (2) tâsi' ve şâliş u 'âşer şâhibleri ve neyyirü's-şübütüdür. Her kanģısı ise (3) seri' ü's-seyr olsa bir miķdâr zamâna deģin te'hîrine râci' ise (4) tâ ḥayr u ta'vîķına hâşşaten ki burc-ı şâbit olup şâhibleri burc-ı şâbitde (5) ola tâ ḥayr u ta'vîķına kavî delildir. Siyyemâ şâhibleri Zühâl olup (6) seyri baṭı ola **eger** delil-i sefer-i Zühâl olup seri' ü's-seyr ise sür'at-i (7) sefere ammâ tûl dirâz olmasına baṭı olursa ol seferde ziyâde (8) eglenmege Kâmer nuḥûsa yâ su'ûddan bir baṭiü's-seyr yâ râci' olan kevkebe (9) muttasıl olsa hâşşaten ikisi daķı burc-ı şâbitde ola ve şâhib-tâli' (10) ve tâsi' burc-ı şâbitde hâşşaten vetedde olsa ve şâhib-sâ' at Zühâl (11) olup hareketi baṭı olsa delil-i sefer olan kevkeb râci' olmak şâhib-(12)râbi' e muttasıl olmak 'adem-i delildir. **(Min kifâyeti't-ta'lim)**. Neyyirü'n-nevbe tâli' (13) leriñ râbi' inde olmak hâşşaten ki neyyirü'n-nevbe Şems ola pâdişâhiñ (14) memleketinden sükûtuna delildir. **(Min Kifâyeti)**. **Eger** sâķıt hânelerde olursa (15) re'âyâdan dür olmasına bu hükm tâli' -i nehârı olursa Şemsiñdir (16) delili olursa Kâmer ki remz-i eṣcâr-ı eṣmâr şâhib-i tâli' ve Kâmer veted-i râbi' inde (17) bir kevkebe muttasıl olmak yâ tâli' -i menḥûs olmak menḥûsuñ iktirânı yâ ğayrı [11b] (1) ile **(Min Mîrim Çelebi)** ve daķı Kâmer tâli' leriñ râbi' inde vâķi' yâ şâhib-i (2) râbi' e muķârin yâ muķâbil yâ terbi' an nâzır yâ şâhib-tâli' râbi' -i tâli' de (3) yâ 'âşir veyâ tâsi' de vâķi' olsa 'adem-i sefere delildir. **(Min (4) Kaşrânî)**. Sehmü's-sefer tâli' de olmak seferiñ tedârik ve soñra feraĝâta (5) delildir. **(Min Câmî' i's-Şâhi)** Kâmer yâ şâhib-tâli' bir kevkebile evtâdda (6) yâ ḥâdi 'âşer yâ ḥâmise muttasıl olsa sefere delildir. **(Min Mîrim (7) Çelebi)**. Kâmer Şemsten munşarîf olup Zühâle muttasıl yâ Zühâlden munşarîf (8) olup Şemse muttasıl olsa yâ Mirrihden munşarîf olup Zühreye (9) muttasıl yâ Zühreden munşarîf olup Mirrihe muttasıl olsa 'adem-i (10) seferdir. **(Min Kaşrânî)**. Şâhib-tâli' tâli' de hâşşaten burc-ı şâbitde (11) olsa 'adem-i seferdir. Elbette **(Min Câmî' -i Şâhi)** ḥin-i taḥvilde şâhib-(12) tâli' şâhib-tâsi' den yâ şâhib-tâsi' şâhib-i tâli' den munşarîf (13) olmak 'adem-i seferdir ve kavî delildir. **(Min Câmî' i Şâhi)**. Delâ'il-i (14) sefer 'âşirde olsa sefere tedârik daķı olursa sefer (15) olmaya. **(Min Kaşrânî)**. Ḥin-i taḥvilde Kâmer Zühâle terbi' de yâ muķâbeleden (16) muttasıl olup Zühâl vetedde olsa 'adem-i seferden **(Min Kaşrânî)** (17) **seferiñ keyfiyyet ü zaḥmet ü sühûletine ve menfa'at ü mazarratına**. Eger şâhib-[12a](1)tâli' sâbi' de yâ şâminde olsa delil-i seferdir, ammâ zaḥmet ile (2) ve meşakķat ile ola hâşşaten ki şâhib-tâli' naḥs ola ve Mirrih (3) tâli' de olsa ke-zâlik sefer meşakķat ile ola ḥin-i taḥvilde Kâmer (4) menḥûsa muttasıl olmak delildir, sefer fesâdına.

Ammā su‘ūda muttaşıl (5) olsa kuvvetine Kamer Mirriḥe ‘adāvetle nāzır olup ve Mirriḥiñ ṭālī‘e (6) nazarı ola ve ṭālī‘ beyt-i Zūḥal olup şāhib-beyt-i vetedde ola (7) ve şāhib-ṭālī‘ iñ şāhib-tāsi‘e ittişālī terbi‘e yā muḳābele (8) cihetinden olsa sefer zahmet ü meşakkatle ola. İzṭırārī (**Min** (9) **Ḳaşrānī**) ammā meveddetle nāzır olsa sefer ḥattā rızāyle gökcek (10) ola (Min semerihī) şāhib-ṭālī‘ tāsi‘e evtāddan nāzır olsa (11) sefer ṭūl-ı dırāz olmasına ṭālī‘ iñ muḳābelesinde bir sa‘d kevkeb (12) olup şāhib-ṭālī‘e daḥı muḳābele eylemek seferiñ gökçekliğine (13) ‘aksi olursa ‘aksi olmağa delildir. Delā’il-i sefer sa‘d olmak (14) sefer murādca olmağa ve şafā-yı ḥātırla ‘avdete naḥs olmak ‘aksine (15) delildir. Sehmü’s-sa‘āde yā ikisi daḥı beyt-i tāsi‘e yā sehm-i sefer (16) evtādda olmak delildir. Keşret-i sefer ü menfa‘ate sa‘ādet miḳdārı (17) ya‘nī biri beyt-i tāsi‘de olup ve biri aña meveddet nazarı ile nāzır olmak **[12b]** (1) izdiyād-ı menfa‘ate delildir. Neyyireyn ü şāhib-ṭālī‘ sehmü’s-sa‘āde (2) ve şāhib-cüz’ ü ictimā‘ yā istiḳbāl-i evtāddan sāḳıṭ olsa(3)lar sefer murādca ola ba‘zısı sāḳıṭ olmamak miyāne-hāle (4) delildir. **Eger** şāhib-tāsi‘ kendi ḥānesinde yā şerefinde yā müşelleşesinde (5) mes‘ūd olup sehmü’s-sefer daḥı ṭālī‘ iñ tāsi‘inde ve şālīşinde (6) olup ḥāşşaten mes‘ūd olsa sefer fā‘ideli vü ḡanīmetli olup (7) naḥs ola ḥilāfına ola (**Min rubā‘i’l-ahḳām**) beyt-i sefer-i sa‘d (8) olup Müşterī anda vāḳi‘ yā mes‘ūd olsa sefer nāfi‘ ü gökcek (9) olup ammā muḥterik ü sāḳıṭ olsa iyi degildir. Zūḥal ü Mirriḥ beyt-i (10) tāsi‘de olsa ol seferden ḥayr yokdur. Delil-i sefer rāci‘ olsa (11) delildir sür‘at-i rücū‘a murād ḥāşıl olmadan ammā bir rāci‘ kevkebe (12) muttaşıl olsa ḥuṣūl-ı murād ola rücū‘a delildir. (**Min cāmi‘-i şāhī**). (13) Mirriḥ vetedde olup neyyirinden birine meveddetle nāzır olsa taḥḳıḳ-i (14) sefer a‘dā ile ḥārebe etmek için ola (**Min rubā‘i’l-ahḳām**). Sāhib-(15)ṭālī‘ burc-ı ḥayvānide menḥūs olsa ol seferde uğrudan (16) ve ḥarāmiden ḥavf u ḥaṭar ola **eger** naḥs-ı Mirriḥ olursa ammā burc-ı (17) mā‘ide olsa gehi seferde ḡarḳ olmakdan ḳorḳu vardır. **Eger** burc-ı **[13a]** (1) arzide olursa ṭobraḳdan ve yerde biten nesnelerden ḥavf (2) vardır. **Eger** burc-ı mā‘ide olursa ihtilāf-ı ṭabi‘ata havādan (3) ya‘nī ḥastalıklardan ve ‘āzzeden ḥavf ola **eger** burc-ı nārīde (4) olsa āteşden ve iḥrāḳdan ve ıssıdan ve güneşden ve düşme[n]den (5) ḳorḳu vardır. (**Min cāmi‘-i şāhī**). Delā’il-i seferiñ ekşeri burc-ı mā‘ide (6) olsa delildir deryā seferine ve ulu şular gecmege ve burc-ı arzide (7) olsa ḳuru seferine ve burc-ı ḥayvānide olsa ol sefer rākib (8) olalar ammā burc-ı āteşide olsa ehl-i sefer ekşer rācil ola (9) (**Min Rubā‘i’l-ahḳām**). Beyt-i tāsi‘e yā beyt-i şālīş burc-ı ābī olursa (10) sefer deryāya yā sevāḥil-i baḥre yā ulu şular yanına olmağ ile (11) delildir. Ḥāşşaten ki şāhibleri Kamer burc-ı ābide olsa **ve eger** burc-ı (12) ḥākide olsalar sefer-i berre delildir. Burūcāta mensūb olan (13) şehrlere nazar olunup ḥükm oluna delā’il-i seferiñ ekşeri ‘arabī (14) olursa sefer cānib-i ḡarba, şimālī olursa cānib-i şimāle, (15) cenūbī olursa cānib-i cenūba, şarḳī olursa cānib-i şarḳa (16) ya‘nī şüret-i zāyiçede ṭālī‘den ‘āşire dek rub‘-ı şerefi ‘āşirden (17) sābi‘e dek rub‘-ı cenūbī sābi‘den rābi‘a dek rub‘-ı ḡarbī rābi‘den **[13b]** (1) ṭālī‘e dek şimālīdir. (Min kifāyeti’t-ta’līm). Sehmü’s-sefer ḳanğı rub‘da (2) olursa sefer ol cānibde ola. Sehmü’s-sefer ‘āşirde olursa (3) ‘adū sebebiyle olup şiddet ü zahmet çekile (**Cāmi‘-i Şāhī**). (4) Şāhib-ṭālī‘ ve Kamer Şems ile ittişālī olsa sefer sultān ile ola (5) Zūḥal ile ittişālī olsa pīrlar ü ednā kimesneler ile ola Müşterī (6) ile olursa ulular ü şerīfler ü bezirgānlar ile ola Zūhre (7) ile olursa ‘avretler ü cāriyeler ile ola ‘Uṭarid ile olursa (8) kātibler ile ola **eger** Şems ile şāhib-tāsi‘ beyt-i tāsi‘ yā şālīşde (9) olsa pādīşāh ile ‘asker bile olup sefer-i ‘āmm olmağa (10) delildir. Ḥāşşaten ki şāhib-tāsi‘ Kamer olup Şems ile me‘an ola (11) Müşterī ile şāhib-i tāsi‘ beyt-i tāsi‘de olsalar sefer vüzerā (12) ile ola. Mirriḥ ile olsa ümerā ile ola. Ve bi’llāhi’t-tevfīḳ (13)

Aḥḳām-ı delā’il-i sefer-i vüzerā-yı ‘izām yüz merreniñ seferleri (14) beyt-i tāsi‘ ü ḥādi ‘aşer ve sehmü’s-sefer ve şāhibleri ve neyyireyn (15) ü Müşterī ve bu delā’il-iñ beyt-i tāsi‘e ittişālī yā şāhibine (16) nazarıdır. Vaḳtā ki ṭālī‘lerden birinde merkez ḥādi ‘aşer şāhibi (17) Müşterī olup beyt-i tāsi‘e yā şāhibine ittişālī ola gerek. **[14a]** (1) Meveddetle gerekse ‘adāvetle yā şāhib-tāsi‘ iñ Müşterīye ittişālī (2) ola ve Kamer ki kevkeb-i seferdir bunlar muttaşıl olsa delildir. Bu ṭā’ife(3)niñ seferine ammā Müşterīniñ vech-i meşhūr üzre nazarı beyt-i şālīş (4) yā şāhibine olsa delildir. Sefer-i ḳarībe ve daḥı bu kevkebiñ ḥareketleri (5) serī‘ olursa seferleri serī‘ ola. Baṭī olursa bir zamān te’ḥīr (6) oluna, rāci‘ olursa gidilmeye va’llāhu a‘lem bi’s-şavāb.

Delil-i vaḳt-i (7) sefer ḳaçan iki delil cem‘ olsalar vaḳt-i sefer ya‘nī şāhib-tāsi‘ (8) tāsi‘de yā şāhib-şālīşde yā Kamer bunlarıñ birinde olsa yā (9) ṭālī‘de bir delil ol delile vara yā bir delil bir delilden ṭālī‘e vara (10) yāḥūd Kamer iki delile erişe ya‘nī şāhib-şālīş veyā şāhib-(11) tāsi‘e veyā şālīş yā beyt-i

tâsi'e erişe yâ şâhib-ṭâli' yâ şâhib-(12)tâsi'e yâ şâhib-tâsi' yâ şâhib-ṭâli'e erişe yâ Kamer tâsi'e (13) yâ şâhib-tâsi' ile meveddet nazarın eylese delil-i vakt-i seferdir. "*Zâlike (14) taḳdîrû'l-'azîzi'l-'alîm*"¹³.

Tevâlüd ü tenâsül-i pâdişâh vakta ki müstevlî (15) 'âşir yâ şâhib-'âşir Zühre olup beyt-i 'âşiriñ hâmisinde (16) vâḳi' olsa ol senede pâdişâhñ tevâlüd ü tenâsülü vâḳi' olup mevlüd-i mübârek ü mes'ûd olmağa delildir. "*Yef'alu'llâhu mâ yeşâ'* [14b] (1) *ve yehkumu mâ yurîd*"¹⁴.

Hâl-i şeh-zâdegân-ı 'âlî-bahtân intihâ-i ṭâli'-i hümayûnlar(2)da Şems hâmisde ki beytül-evlâddır re's ile me'ân vâḳi' olup (3) yâ sehmü's-sultân yâ sehmü's-sa'âde yâ sehmü's-şeref yâ sehmü'l-ğayb (4) meveddet cihetiyle ittîşâli olmak şeh-zâdegân-ı civân-bahtlarıñ (5) ṭâli'-i mes'ûdları kuvvetde ve mizâc-ı şerîfleri şîḥhat u selâmetde olup (6) dâ'imâ muḡtenim ü mesrûr ve daḥl-ı 'âṭîfet-i pâdişâhiyle manzûr (7) olmalarına delildir. Ammâ beyt-i hâmisî şâhib-taḥte's-şu'a olmak (8) yâ naḥseyn yâ şevâbitden bir naḥs-ı kâṭi' kevkeb-i hâmisde olmak mizâc-ı (9) şerîflerine fi'l-cümle ḥarâret ü ıztırab müstevlî olmasına ammâ (10) Müşteri yâ Zühreniñ bunlara ittîşâli olur yine tîz mündefi' olmasına (11) delildir. Kaçan tesyîr-i devletiñ intihâsı şevâbitden bir naḥs-ı kâṭi' (12) kevkeb ile kırân eylese mülk-i müte'allikâtıñ yâ ziyâde bâm-dâr (13) olanlardan vüzerâ veyâ muḳarrebân ve a'yân-ı devletden biriniñ mevtine (14) yâ 'azl u ḥavfına ve daḥı seyyâreden bir kevkeb ki ḥin-i taḥvîl-i seneden (15) delil-i devletden olan burc-ı intihâya erişe ol yılda ol (16) kevkebiñ mensûbâtından 'izâmñ mevtine delildir. Ve intihâ tesyîr-i (17) delil-i devlet Zühâl ile kırân eylese pîrlerden ve yaşlı kimselere [15a] (1) mevt veyâ nikbet erişe **ve eger** Müşteri olsa vüzerâ vü kuḫât (2) ve a'yân u muḳarrebân olmasına **ve eger** Mirriḥ ile olsa ümerâ vü ehl-i (3) salâḥ ulularına **ve eger** Şems ile olsa ḥândân-ı mülûkuñ ulularına (4) **ve eger** Zühre ile olsa ulu ḥâdimlere ve ḥâtûnlara **ve eger** 'Uṭârid (5) ile olsa ehl-i dîvân u erbâb-ı kâlem ulularına **ve eger** Kamer ile (6) olsa kapı ḥalkından vesâ'ir nâsdan olmalarına

Delâ'il-i aḥvâl-i (7) ḥarb u kıtâl ve ḥuşûmet ü cidâl kıtâle dâll olan Mirriḥ ü 'Uṭârid (8) ve nuḥûset-i neyyireynden imdi çün tevâlî'den birinde şâhib-ṭâli' (9) yâ şâhib-sâbi' yâ Kamer-i zeneb ile mücâsede eylese yâ şâhib-ṭâli' (10) şâhib-sâbi'e yâ şâhib-sâbi' şâhib-ṭâli'e muḳâbil yâ terbi' ile (11) nâzır olsa ḥâşşaten ki Mirriḥ daḥı iki sene 'adâvetle nâzır olsa (12) yâ Mirriḥ evtâdda kavîü'l-hâl olsa ḥâşşaten ki râci' ola siyyemâ (13) burc-ı nârîde olsa delil-i ḥarb ü kıtâldır. Ṭâli' de olsa re'âyâ (14) katli çok çok ola bu cümleden eşdedir. **Ve eger** Şemsiñ Mirriḥ ile (15) ya'nî Şemsiñ Mirriḥe ittîşâli ḥâne-i Mirriḥden yâ şeref yâ ḥad yâ (16) müşellese yâ vechinden ola her kaḡsı ise maḳbûl olmak budur ammâ (17) beytinde ve şerefden ḡayrısı kavî degildir. İllâ meger ki ikisi yâ daḥı [15b] (1) artıḡı ḥânede cem' olmuş olsa ol vakt kavî olur maḳbûliyet (2) cihetinden ittîşâl olacaḡ olursa daḥı kavî olup ziyâde (3) kıtâle sehmü'l-ḥarb vetedde ḥâşşaten burc-ı nârîde olup Mirriḥ ile Zühâl (4) 'adâvet eylese kırân yâ muḳâbele yâ terbi' gibi ammâ nazar-ı meveddetle (5) olursa 'aksi ola Mirriḥ sehmü's-sa'âde yâ şâhibi ile (6) yâ sehminiñ birisi ile vâḳi' olsa ḥarb-i kıtâle ve kanlar dökülmek (7) çok ola Mirriḥ râbi' de olup tedbîrini Zühâle def' eylese diyâr-ı (8) 'Arabda ḥarb ü kıtâl ve kanlar dökülmek ve mevt çok ola ve ol (9) diyârñ mülküne daḥı ḥavf vardır. **(Min Câmî'-i Şâhî)**. Kûsûf u ḥûsûf (10) delil-i ḥarb ü helâkdir. **Eger** sehmü'l-mülk Müşteri ile muḳâbil ve Şems (11) Zühâl ile menḥûs ve Kamer Mirriḥ ile menḥûs olursa delil-i nekbet-i (12) 'azîmdir. **Eger** ṭâli'-i sâl veyâ ṭâli'-i ictimâ' ve istikbâlde Zühâl Mirriḥ (13) ile muḳârin yâ muḳâbil yâ terbi'an nâzır olsalar ammâ nazar-ı meveddet ile (14) olursa 'aks ola ol sâl yâ ol mâḥ ḥarb u kıtâl ekşer (15) olup ve 'asâkiriñ ekşeri katl olunup ve üzerlerine ḥarb u kıtâl (16) ziyâde şa'b olup müfsidler kavî ve merdûmler anlarıñ şerrinden (17) emîn olmamasına delildir. Ḥâşşaten ki nazar-ı 'adâvetle evtâddan [16a] (1) nâzır ola **ve eger** sehmeyn 'adâvet ve Mirriḥe meveddetle nâzır olsalar (2) ol yıl onlar ortasında ḥarb u kıtâl çok ola ammâ iki 'asker (3) muḳâbil ve muḳârin olup ceng olmak vâḳi' olmaya lâkin ba'zı ehl-i (4) fesâdñ şerrinden kenârda emîn olmayalar ammâ ikisine daḥı 'adâvetle (5) nâzır olsalar iki 'asker rû-be-rû buluşup ceng ola **eger** Mirriḥ (6) Şemse 'adâvetle nâzır olsa etrâf-ı memleket müfsidler şerrinden (7) emîn olmayıp yollar ḥarâmiden emîn olmayıp leşker etrâf-ı âleme (8) perâkende olmasına delildir. **Eger** cümlesiniñ bir bir nazarları 'adâvet (9) üzre olursa etrâf-ı âlemde ḥarb u ḥasâret ve katl u ḡâret (10) çok olmağa delildir. Sehmü's-şulḥ ile sehmü'l-kıtâl Mirriḥ ile bile (11) burc-ı nârîde olmak fitne-yi 'azîme delildir. **(Min Mecmû'a)** Ḥin-i taḥvilde (12) muḳâbele-i naḥseyn delildir, ḥarb vaktidir. Ḥâşşaten ki muḳâbele evtâddan (13) ola burc-ı munḡalibede daḥı kavîdir. **(Min Letâ'ifi'l-kelâm)**. Ḥin-i (14) taḥvilde Mirriḥ taḥte's-şu'a' olup ḥâşşaten vetedde ve burc-ı munḡalibede (15) olmak delildir. Ḥarb u fitne Mirriḥ şâhib-ṭâli' olup hubûtunda (16) yâ vebâlinde yâ

¹³ "İşte bu, Azîz ve Alîm (olan Allah)'ın takdiridir (ölçüsüdür / koyduğu yasadır)." (Yâsin, 38)

¹⁴ "Allah dilediğini yapar ve dilediği şeye hükmeder."

burc-ı sâkıttâda râcî' olmak ve bir hâl ile Mirrihe bir (17) sa'd-ı kevkeb nâzır olmamak katl ü sirkat-i keşire ve fitne vüü harb kâ'im [16b] (1) olmağa delildir. Nahseyne ü Müşterî hîn-i tahvilde dağı bile bir burcda (2) vâkı' olsa ve o yıl ol burca müte'allik olan bilâddan harb (3) u kıtâlden Mirrih şâhib- tâli' olup zeneble bir mevzi' -i redide bile (4) olmak veyâ 'Utarid râcî' -i tahte's-su' â' dağı olmak harb u kıtâle (5) ve sefk-i dimâ'a delildir. **(Min Ebi's-Şükrî'l-Mağribî)** Mirrih şâhib-(6)tâli' yâ şâhib-sâbi' in terbi'inde olsa harb u adâvet-i muhâribîn (7) müştâd ola ve sehmü'l-harbiñ biri Mirrih ile muķârin olup yine (8) ol sehm şâhib-tâli' yâ şâhib-sâbi' e dağı muķârin olsa (9) ziyâde harb u kıtâle delildir. Sehmü'l-harb tâli' de olsa harb (10) tâli' -şâhib kablerinden ola sâbi' de olsa haşm kablerinden ola (11) sehm-i Mirrih burc-ı sâbit olsa huşumet ü harb ikisiniñ arasında (12) dâ'im ola hâşşaten ki Zühâl dağı burc-ı sâbitde olsa munķalıbde (13) olsalar tiz mündefi' ola hâşşaten ki Mirrih serî' ü's-seyr ola Müşterî (14) ile olsa mâ-beynlerinde harb olmaya. **(Min Câmî' -i Şâhî).** Eger Mirrih (15) yâ sehm burc-ı zü-cesedeynde ola harb u kıtâl tekrâr ola **eger** Mirrih (16) serî' ola bağı'u's-seyr olursa bağı ola harbiñ izdiyâdı (17) Mirrih ķadrde nürda 'aded ü hisâbda zâ'id veyâ keşirü't-tâli' burclarda [17a] (1) vâkı' ve 'arz-ı şimâli olmak harbiñ izdiyâdına delildir. 'Aksi (2) noķşânına ve harbiñ iştiħadınıñ delili Mirrih eflâkinde ve ufķunda (3) ve ufķ-ı şerefde şâ'id veyâ re'sile mecâsid olmakdır. Hubûtunda ve ufķ-ı (4) ğarbda zeneble mucâsid olmak 'aksdir ki "[Kem] min fi'etin ķalîletin¹⁵ ğalebet (5) fi'eten keşireten bi-izni'llâh¹⁶.

Mekân-ı harb u zamân-ı harb sevâbitden bir kevkeb (6) nahseyne mizâclı ola virân ve ķalb-i 'akreb ü ķalbü'l-esed gibi (7) hâşşaten mübtez dağı ola tâli' de yâ 'âşirde yâ Mirrih ile me'an (8) vâkı' olmak fitne vü harb ol hinde zâhir olmağa delildir. Ve zamân-ı (9) harb tâli' -i kırânıñ yâ burc-ı kırânıñ intihâsı yâ tâli' -i seneniñ (10) tesyiri cirm-i Mirrihe erişdigi vaķt olur hem ol burcuñ (11) şehirlerinde olur ve dağı çün Mirrih veted-i tâli' e yâ 'âşire erişe (12) yâ tâli' -i seneniñ yâ fuşul yâ ictimâ' yâ istikbâliñ derecesi (13) vaķti bu delâ'il ile olur nażar edesin. Zühâl ile Mirrihiñ (14) muķâbele ve terbi'ine ne miķdâr derece vardır. Her derece on iki (15) gün her iki buçuķ derece berây-ı farz edip ne miķdâr olursa (16) hesâb edip huşumet ol miķdâr günde olur diyesin (17) "Ve 'indehu mefâtiħü'l-ġaybi"¹⁷ "Lâ-ya'lemu'l-ġaybe illa'llâh"¹⁸

Delâ'il-i ğalebe vü zafer [17b] (1) Mirrih harb u kıtâl u fitne tâli' in ķanğı rub'unda olursa (2) ol rub' ehl-i ğâlib olur ke-zâlik şarkî mağribî cenübî şimâli (3) burclarında ķanġısında olursa ol burc ehli ğâlib gele **meşelâ** (4) şâhib-harb-i maşrıķ Zühâl ve şâhib-harb-i mağrib Mirrihdir. Pes (5) hîn-i kıtâlde Zühâl şarkî olursa ğalebe vü zafer şark ehliniñdir ve (6) eger mağribî olursa ğalebe vü zafer mağrib ehliniñdir. **(Min Mecmû'a)** (7) Şâhib-sâbi' şâhib-şâmine muttasıl olmak a' dâniñ helâkine (8) delildir. Hâşşaten ki muttasıl olan naħs ola **(Min Rubâ' i'l-aħķâm)** (9) Şâhib-şânî 'aşer yâ sâbi' -i vetedden zâ'il olsa pâdişâh a' dâsına (10) zafer bula **(Min Ebi's-Şükr)** Tâli' senede şüret-i zâyicede Mirrih (11) 'âşir ile râbi' beynindeki tâli' cânibinde vâkı' olsa a' dâ (12) üzerine hücum edip varanıñdır ve **eger** sâbi' cânibinden olursa (13) nuşret haşmıñdır. Mirrih on iki hânede intihâ-i cüz' ü kırân (14) yâ intihâ tâli' -i sâl-i kırân ile olsa a' dâniñ ve ezdâdiñ (15) nikbete ve şâhib-devlet olanıñ feth ü nuşretine ve kuvvetine delildir. (16) Zühâl keşirü'l-me'tâli' yâ keşirü'l-evlâd olan burcda olsa yâ kavîl-i (17) leyde Kâmer Zühâl ile muttasıl ve nehârde Şems Zühâl ile muttasıl olsa [18a] (1) pâdişâhiñ 'askeri ziyâde çok olmağa delildir. **Eger** burc-ı sâbitde (2) evtâddan birinde olsa pâdişâh harbde sâbit-ķadem ola tahvillerde (3) Mirrih ihtirâķ ile menhûs olsa pâdişâha 'âşî ednâ kimseler (4) pâdişâh 'askeri üzerine kavî ola katl-i fâhişde mâ-dâm ki Mirrih (5) Müşterî ile muttasıl olmaya anlar kavî olmağa delildir. **(Min ebi's-Şükrî'l-(6)Mağribî)** **Eger** Mirrih vetedde olup burc-ı sâbitde ola harbiñ vaķti (7) bir yıla dek olmaya **eger** munķalıbde olup vetedden sâķıķ dağı (8) ola bir günde **eger** Mirrih za'îfü'l-hâl olursa harb u kıtâl dâ'im (9) olmağa **eger** kavî ve ħayyizinden ya'nî gecede fevķa'l-'arz ola harb (10) u kıtâl dâ'im olmağa delildir. Ve dağı Mirrih kendi nûru ile 'azîm (11) rûşen görünse harb u kıtâl bi'l-muvâcehe ola **eger** nûru gizli (12) ve bârik görünse harb mekr ü ħile ile olmağa delildir. Va'llâhu (13) a' lem.

Delîl-i ħurûc-ı ħâricî Şems tahvîl-i sâlde Mirrihe muttasıl (14) olup Zühâliñ bunlara nażarı olmak ħavâric ziyâde olmasına (15) hâşşaten memleket içinde re'âyâdan zühûr etmesine ve şâhib-tâli' (16) ictimâ' yâ istikbâl muķaddem-i naħs olsa ziyâde ħâricî ħurûc (17) ede. **Eger** Şems Mirrih ile terbi' yâ muķâbele eylese hâşşaten Mirrih [18b] (1) burc-ı munķalıbde ola ħâricî ħurûc ede. **Eger** Mirrih sâl-

¹⁵ Metinde "keşiretin" şeklindedir.

¹⁶ "Allah'ın izniyle büyük bir topluluğa galip gelen nice küçük topluluklar vardır." (Bakara, 249)

¹⁷ "Gaybın anahtarları O'nun yanındadır." (En'âm, 59)

¹⁸ "Gaybı yalnızca Allah bilir."

hudâ (2) olup râci' dağı olsa hâşşaten derece-i hubûtunda yâ vebâlinde (3) yâ burc-ı sâkıt'da olup hiçbir sa' diniñ nazarı oña olmasa memleket (4) içinde 'adûlar hareket edip harb u fitne kıpırmağa muqâbele nahşeyn (5) olup Mirrih dağı sehm-i sultân ile kırân eylese havâric hareket ede. (6) Ve dağı intihâ-yı tesyir-i tâli' cirm-i Mirrihe yâ şu'â' Mirrihe erişse (7) bir şâhib-devlet üzerine hâricî hurûc etmege delildir. **(Min Kifâyeti't-(8) ta' lîm)** Ebu İshâk İbrâhîm bin Yaḥyâ Zerkalî buyurur ki Mirrih mevzi' -ı (9) kuvvetde yâ beyt-i şerefde yâ huzûzât-ı berrinde olup Zühâl ile ittîşâli (10) olsa hâricîniñ kuvvetine ve zaferine **ve eger** Mirrih za' yîf mevzi' de (11) olup mes'ûd bunun üzerine kavî olsa Mirrih Zühâl ile meveddet (12) nazar eylese hâricî üzerine belâ vü nikbet olmağa delildir. **Eger** Mirrih (13) tâli' de olup menhûs dağı olsa hâricî hurûc edip ol (14) hâriciden nikbet ü fezâhat erişmesine **(Min Câmî' i Şâhî)** tahvîl-i senede (15) dâ'im bir kevkeb Mirrihe nâzır olsa eger burc-ı nârîde olursa maşrîk (16) cānibinden eger hevâ'iden olursa mağribden eger arâziden (17) olursa cenûbdan eger mâ'iden olursa cānib-i şimâlden **[19a]** (1) zühûr ede. **(Min Rubâ' i'l-aḥkâm)**

Aḥvâlü'l-'abîd ve'l-harâm tevâlî' -i (2) beyt-i sâdisiñ müstevlîsi yâ şâhib-sâdis Zühre yâ Müşterî olup (3) hâşşaten 'âşirde vâki' siyyemâ menhûs olmaya bunlarıñ aḥvâlî iyi (4) olup efendileri katında mertebeleri refî' ve bunlar dağı efendilerine (5) muṭî' ü münkâd olmağa delildir. Ammâ beyt-i sâdisiñ müstevlîsi yâ şâ(6)hib-Mirrih olup hâşşaten râci' siyyemâ Şems ile terbi' eylese yâ şâhib-(7)sâdis Mirrih yâ Zühâl olup Şems ile muqâbele olsa elem ü ser-gerdân(8)lıklarına ve 'inâd u ser-keşliklerine ve ba' zı bende-i giriftâr olmalarına neyyirü'n-(9)nevbe beyt-i sâdisiñ müstevlîsi yâ şâhibi olsa temerrüd ü 'inâdlarına (10) hâşşaten ki Zühâl 'âşirde ola kuvvet bulmalarına ammâ Zühâl râci' ise (11) giriftâr u hayretlerine Mirrih beyt-i sâdisde olup su'ûduñ nazar-ı meveddetleri (12) olmamak belki 'adâvet ile nazar eylemek bu tâ'ifeniñ efendilerine (13) ḥidmet etdikleri kimesneler zararî erişip efendileri bunlarıñ (14) sebebinden guşşa vü melâlet çekmelerine, yâ Ḥafîz.

Hâl-i Ten-dürüsî (15) **ve Bîmārî vü Vebâ** tâli' -i sâl u fuşûlden muqaddem şâhib-tâli' cüz' ü (16) ictimâ' veyâ istikbâl ve Kamer nuḥûsdan biri olursa ol sene (17) emrâzdan sâlim ola dübb-i tâli' -i sâl u tâli' -i ictimâ' yâ istikbâl **[19b]** (1) muqaddem ve Kamer menhûsdan pāk olup sa' de muttaşıl yâ bir sa' d (2) kevkeb bunlara muttaşıl ve neyyireyn veyâ nevbe bunlara nâzır olsa bu sâl (3) emrâz u vebâ ve mevt fecâdan ḥavf olmaya ammâ şâhib-tâli' u Kamer (4) cüz' ü ictimâ' yâ istikbâl-i muqaddem yâ tâli' -i ictimâ' yâ istikbâl-i (5) muqaddem menhûs olsa bu yıl vebâ vü emrâz ü mevt ekşer ola hâşşaten (6) ol burca mensûb şehirlerde şâhib-tâli' yâ şâhib-ictimâ' yâ (7) istikbâl-i muqaddem şâhib-sâmine muttaşıl olsa o yıl vebâ ve menhûs-ı (8) emrâz u mevt ile **eger** şâhib-sâdisde olsa mevt az ola (9) ve ḥîn-i tahvilde Müşterî zenebile mevzi' -i redîde olsa ulularıñ (10) mevtine **eger** Müşterî muhterik olsa vüzerâniñ ve kuzâtıñ ve ulularıñ (11) helâkine delildir. **(Min Mecmû'ati Mücerrebe)** Zühâl tâli' iñ sâmininde olsa (12) 'âmme-i nâsiñ ḥaseneligine delildir. **Eger** ol burc-ı müzekker olursa (13) erkekde ve illâ dışide şâhib-tâli' dört rub' uñ ve ictimâ' (14) yâ istikbâl-i muqaddemiñ şâhib-tâli' leri şâhib-sâdisde muttaşıl (15) ve Kamer menhûs olsa vebâ vü ba' zı emrâz ola şâhib-tâli' şâhib-(16)sâmine muttaşıl olup Kamer menhûs olursa mevt keşir ola ḥîn-i tahvilde (17) Mirrih râci' olsa taḡûn olmağa delildir.

Hâlü'l-ezmine ve'l-[20a](1)**hevâyâ** Tahvîl-i seneviyye fuşûlden muqaddem olan ictimâ' yâ istikbâl(2)liñ tâli' ine ve şâhibleriniñ mevzi' lerine nazar eylesin **eger** Zühâl (3) ol tâli' iñ yâ şâhib-tâli' iñ evtâdından yâ huzûzatdan birinde (4) bulunsa hevânîñ taḡyirine ve fesâdına ve zamânîñ ihtilâfına delildir. (5) **Eger** Zühâl yerine Mirrih olsa isi eyyâmda ise ziyâde isiler (6) ve şavuk vaktinde ise şavuklar noḡşânına **eger** Müşterî yâ Zühre yâ (7) Kamer evtâdda olup burc-ı hevâyide olsa yeller esmege delildir. Siyyemâ (8) menhûs olursa hevânîñ fesâdına ve muzır yeller esmesine delildir. (9) **Ve eger** fevka'l-'arz menhûs olursa gökde maḡûf 'alâmetler (10) zühûruna ve taḥte'l-'arz olsa zelzele olmasına **(Min Mecmû'ati Mücerrebe)** (11) cüz' i ictimâ' derece-i râbi' de olup hâşşaten râbi' burc-ı âbî olsa (12) ba' zı yerler şudan ḥarâb olmasına siyyemâ şol yerler ki deryâ kenârı (13) ola veyâ şular kenârları ola. 'Uṭârid ol âbî burcda zeneble olsa (14) çeşmeler şudan noḡşânına ve sefâynüñ ḡarḡ olmasına delildir. İhtirâk-ı (15) 'Uṭârid müselleşe-i âbide olsa deryâda sefâynüñ âfetine ve şularîñ (16) keşretine tâli' -i tahvillerde 'Uṭârid veted-i râbi' de burc-ı mâ'ide hâşşa (17) Ḥûtda vebâl ü hubûṭ burcıyla Zühâl zenebile menhûs olmak **[20b]** (1) sevâhil-i baḥrde yâ ulu şular kenârında ba' zı yerde zelzele yâ ḥasf-ı (2) zemîn olmasına ve sefâynüñ helâkine ve ba' zı mevâzi' de ifrât ile (3) seller olup şudan çok yerler ḥarâb olmasına tevâlî' de (4) mübtez olan kevkeb mâ'î ya'nî Zühre vü 'Uṭârid ü Kamer olup ve burc-ı (5) mâ'ide olup tâli' e nazar-ı kavîsi olsa yâ bir mâ'î kevkeb (6) mübtez olan kevkebe nâzır olsa ol ḥinde bârân u ra' d (7) u berḡ ola **ve eger** mübtez olan kevkeb bâdî olup burc-ı hevâ'ide (8) olsa yeller ola **ve eger** mübtez olan

kevkeb nārī olup burc-ı nārīde (9) olsa ba‘zı yerlerde iḥrāk olup yıldırım u ṣihāb ola ammā (10) kevkeb tūrābī olup ṭevālī‘ den biriniñ veted-i rābī‘ de olsa ḥāṣṣaten (11) ki rābī‘ burc-ı tūrābī olup siyyemā ‘Uṭārid daḥı anda ḥuṣūṣan Kāmer (12) daḥı bile vāḳi‘ olsa zelzele vü ḥasfīñ vuḳū‘ una delīldir.

Ḳā‘ide-i (13) ruṭūbet ruṭūbet kevkeblerinden biri Zühre vü ‘Uṭārid ü Kāmer gibi ṭālī‘-i (14) sālde yā ṭālī‘-i ictimā‘ yā istiḳbāl-i muḳaddeme müstevlī olsa (15) ḥāṣṣaten ṣāḥib-ṭālī‘ daḥı olsa ruṭūbet menāzilden vāḳi‘ olsa (16) ol sene yā ol faṣl yā ol icitmā‘ yā istiḳbāl bārān ekṣer (17) ola müstevlī olan kevkebiñ ‘arṣ-ı ṣimālī ve ol menziliñ cenūbu [21a] (1) olursa eṣeri eriṣmeyince olmaz **eger** ikisiniñ daḥı ‘arṣı (2) müttefīḳ olsa eṣeri muḳaddem eriṣir. (**Min Ḥāṣiye**)

Aḥkām-ı sehmü’l-(3)ḥavādiṣ dā‘im taḳvīm-i Şems taḳvīm-i Zühalden gidip bāḳi taḳvīm-i (4) Kāmer ile cem‘ edesin ḥāṣılı sehmü’l-ḥavādiṣ olur sehmü’l-ḥavādiṣ (5) ḥāne-i Zühalde vāḳi‘ olsa ḥāṣṣaten Zühāl daḥı anda olup Zühāl ile (6) muḳārin olsa zemistānda o gün ziyāde şovuklar ve toñlar u ḳarlar (7) ola ve ammā tābistānda ise ziyāde ḳuraḳ ola **eger** ḥāne-i Müṣṭeride (8) yā Müṣṭerī ile me‘an yā nāzır vāḳi‘ olsa hevānıñ şafāsına ve riṣāḥ-ı (9) laṭife esmesine delīldir. **Ve eger** Mirrīḥ ḥānesinde yā Mirrīḥ ile (10) muḳārin yā nāzır olsa ziyāde şovuklar u bulutlar u zulmetler (11) ve tünd yeller ola tābistānda ise ziyāde isiler olup ihtimāldir (12) ra‘d u berk u ḡubār ola **ve eger** ḥāne-i Şemsde vāḳi‘ yā Şems ile muḳārin (13) yā nāzır olsa ziyāde isiler ve ḳuraḳlar ola **ve eger** ḥāne-i Zührede (14) vāḳi‘ yā Zühre ile muḳārin olsa bulutlar olup yağmurlar yağma(15)sına **ve eger** ḥāne-i ‘Uṭāridde vāḳi‘ ‘Uṭāridde muḳārin yā nāzır (16) olsa hevānıñ ızṭırāb-ı taḡayyürüne ve ḳavī yellere vü ḡubāra delīldir. (17) **Ve eger** ḥāne-i Kāmerde vāḳi‘ yā Kāmer ile muḳārin yā tenāzür eylese yağmura [21b] vü sellere eyler vakti ise (1)

Aḥkām-ı sehmü’s-sa‘āde ṭālī‘-i sāl (2) yā fuṣūlde burūc-ı ābīde olsa şovuklar u yağmurlar ziyāde (3) olup burc-ı nārīde olsa şiddet-i germ-ābe ve ba‘zı mevāzī‘ da (4) ḥarīḳ vuḳū‘ una bā-dīde olsa bād esmege ḥākīde binā vü ‘imāretler (5) çok olmasına delīldir. (**Min Mecnū‘ati Mücerrebe**) her sehm ki mes‘ūd ile (6) tenāzür eyleye neng sehmī ise ol nesne ḳavī çok olur (7) nuḡūs ile tenāzür eylese za‘f u noḳṣān üzre ola.

Aḥkām-ı (8) Kevākib-i Seyyāre der-Buyūt-ı İṣnā ‘Aşer, Zühāl der-ṭālī‘ delīldir, (9) ‘āmmē-i nāsda belā vü zarar ekṣer olup ve nā-gāḥ bir āfet-i ‘aẓīm ḡam (10) u ḡuṣṣa vāḳi‘ olacaḳ ḥādiṣe-i ḡaribeniñ zuhūruna ḥāṣṣaten (11) diyār-ı maşrıḳda ve etṭrāf-ı bilād-ı Hinde vāḳi‘ olmasına. Ve ehl-i bāzārıñ (12) kesb ü bāzārı menfā‘at olup metā‘iñ kesādına ve etṭ imeniñ (13) ḳilletine ve fesādına ve ba‘zı emrāzıñ vuḳū‘ una delīldir. **Zühāl der-Şānī** (14) Delīldir bāzārıñ kesādına ve bir miḳdār merg-i ‘āmm olmasına (15) ve pādīşāhdan yā mensūbātdan ‘āmmē-i re‘āyā ziyāde rencide olmalarına. (16) **Zühāl der-Şālīs** delīl ba‘zı ‘ibādet-ḥānelerīñ ḥarābına ve keṣret-i (17) zuhūr-ı müdde‘iden ızṭırāb-ı dīn ü mezḥeb ḥuṣūṣunda ṭul-dirāz [22a] (1) seferlere ve ḥuṣūmetler olmasına. **Zühāl der-rābī‘** delīl ba‘zı (2) ‘imāretiñ taḥrībine ve mezārī‘iñ seylden āfetine ve zelzeleniñ (3) keṣretine ve cāsūsıların ve rusülūñ giriftār-ı ḥayretine¹⁹. **Zühāl der-(4)-sādīs** delīldir ḥuddām u cevārī vü ‘abīd ḳısmıñ aḥvālī (5) ḥurde olup efendilerinden zulm u ta‘addī çekmelerine ve baḳı (6) narḡların tefāvūtüne ve ebna-yı sebīlīñ ḥarāmī vü uğrulardan (7) ızṭırāb u ḥayretine ve ihtimāldir bir ‘aẓīm bāzırgānıñ bunlar(8)dan āfetine. **Zühāl der-sābī‘** delīldir etṭrāf-ı ‘ālemde ‘asākır (9) ḥareket ü cem‘iyyet edip ḥarb u ḳitāle mübāderet ve ceng (10) ü cidāl edip ‘avām beyninde ḥuṣūmet-i şerīre vü münāna‘āt-ı (11) keṣire ve endūḥ u iftirāk ve şürekā vü ezvāc arasında firāk (12) u ṭalāk ekṣer olup a‘dānıñ ḡalebe vü ḳuvvetine ve pırleriñ marāz (13) u mevtine ve ba‘zı etṭ imeniñ ‘izzetine. **Zühāl der-şāmin** delīl (14) meṣāyihıñ süst olmasına ve ulu cānevārlarıñ mevtine ve ricālden (15) burūdet emşālī ‘arızınıñ keṣretine ve emlāk u esbābıñ (16) ḥasāretine. **Zühāl der-tāsi‘** delīldir dīn ü mezḥeb sebebinden (17) ḳitāl u cidālīñ keṣretine ve müdde‘ileriñ ḥurūcu ve ḥasāretinden [22b] (1) ve ‘avāmıñ ḥarāma meyl ü raḡbetine ve ṭul-dirāz seferler olup (2) zaḥmet ü meṣaḳḳat çekilmesine ve yollarıñ fesādına **Zühāl der-‘āşir** (3) pādīşāhıñ ve ulularıñ zulm ü cevri sebebinden re‘āyā yerlerinden (4) perākende olmalarına ve ḳorḳu vü ḡamlarına ve ba‘zı yerlerde düşmen (5) belirip ‘askeriñ ḥareketine ve etṭ imeniñ bir miḳdār pahālī olmasına (6) ve ekinleriñ fesādına. **Zühāl fi’l-ḥādī ‘aşer** pādīşāhıñ ‘adl (7) u inṣāfına ve vilāyetden ba‘zı ḥarāc mālī zāyī‘ olmasına (8) ve pāzārıñ kesādına ve ḥāmīle ḥatunların zaḥmet ile vaẓ‘-ı (9) ḥamline. **Zühāl fi’l-şānī ‘aşer** marāz ḥastalıklar ve ḥayvānātda mevt (10) çok olup ve çok düşmen zuhūruna ve mevtine zarar gerekdir. Eger (11) bir sa‘d ile muttaṣıl olsa ‘adāvetiñ zevāl u za‘f-ı helākine. (12).

¹⁹ Sayfa kenarına “nüshada hāmīs yokdur” ibaresi düṣülmüştür.

Ahkâm-ı Müşterî der-hanehâ-yı isnâ 'aşer hanehâ, Müşterî der-tâli' (13) pâdişahî'n ve ulularî'n 'adl u inşâfına ve şöhetler olup (14) e'tîmenî'n firâvânlığına ve ucuzluğuna ve halkî'n ahvâlî muntazam (15) olup ednâ kimesnelere 'âlî-himmetler olunup ümîdler hâşıl (16) olmasına. **Müşterî der-şânî** tüccâr ve ehl-i pâzârî'n kârî iyi (17) olmasına ve mâllarî'n ziyâde olup ve ulularî'n hazâ'in-i emvâlî [23a] (1) ziyâde olmasına ve ni' metlerî'n keşretine ve ulu bâzîrgânî'n zuhûr (2) etmesine ve hâşş u 'âmmin yemek ü içmek sebebinden hâlleri hoş (3) olmasına. **Müşterî der-sâliş** mescidler ü 'ibâdet-hâneler ma' mûr olmasına (4) ve yollarî'n emînliğine ve tüccâr u misâfirlerî'n selâmetine ve ba'zî yakîn (5) yerlerde sefer olmasına. **Müşterî der-râbi'** nebâtât [u] gallât iyi olup (6) ammâ âhîr-i sâlde ba'zî e'tîme bahâlî olup ve halkî'n şon işleri (7) iyi olup ve ma'âmîlarında ba'zî mu'kîm olup ahvâlleri ahsen (8) olmasına. **Müşterî der-hâmis** tevâlûd ü tenâsülün keşretine ve ekşerî (9) erkek olmasına ve halkî'n hüsn-i ma'âşa meyli ve 'ayş [u] 'işret (10) ola ve 'âmmin selâmetle gelmesine ve iyi haberler ve tuhfe vü hedâ(11)yâlar gelip halkî'n şâd olmasına. **Müşterî der-sâdis** 'illetler (12) vü hastalıklara ammâ ekşer şîhhat bulmasına ve mevt-i ficâdan halk (13) emîn ola ve hayvânâtta mevt çok ola ve hayrât u hasenâtta (14) halkî'n kesilmesine. **Müşterî der-sâbi'** ezvâc u şürekâ miyânında (15) muvâfaqat u müşâreket çok ola ve 'âmm u hâşşî'n ekşeri muşâhib (16) u muvâselet ile ve emînlikler ve iyi 'amelleri zâhir olup ve sene (17) ortasında bir iyi nesne zâhir ola ve narhları'n ucuzluğuna [23b] (1) ve e'tîmenî'n keşretine. **Müşterî der-şâmin** mevt-i fehâ zâhir ola (2) vüzerâ vü 'ulemâya hâzer vardır. **Müşterî der-tâsi'** yollarî'n emînliğine (3) ve misâfirlerî'n şîhhat u selâmetine ve iyi sefer olup ol seferden (4) sürûrlar hâşıl ola ve tüccâr u bâzîrgânî'n ziyâde birbirlerine muvâfaqat (5) u muhabbet üzre olmalarına **Müşterî der-'âşir** mülûk u selâtin (6) ve 'ulemâ vü kuzât vesâ'ir olur ahvâlî iyi olup ekşeri pâdişâ(7)hdan iltifât u menfa'at görmelerine ve nâsî'n huzûr-ı sürûrlarına (8) ve e'tîmenî'n keşretine ve arpa vü buğdây ziyâde olup ucuzluğuna (9) **Müşterî der-hâdî** 'aşer ulular ve erbâb-ı dîvân u erbâb-ı kalem ahvâlî (10) iyi olmasına ve halkî'n murâdları huşûlüne **Müşterî der şânî-'aşer** (11) ba'zî ehl-i 'ilm tâ'ifesi mâ-beyninde 'adâvet u huşûmet zâhir (12) olmasına va'llâhu a'lem

Ahkâm-ı Mirrîh der-hanehâ-yı isnâ 'aşer, Mirrîh (13) fi'l-tâli' delildir, halk arasında şerr ü belâ zâhir olup evlerinden (14) taşraya gelmesine ve nâ-hâk yere kanlar dökülüp ve pâdişâh tarafından (15) re'âyâya zulm ü cevr olmasına ve huşûmetler çok olup ve ba'zî (16) düşmenler zâhir olup 'asâkirî'n hareketine ve ba'zî yerlerde ihrâk (17) olmasına ve şuya garq olmasına ve ba'zî kılâ' muhâşara olmasına [24a] (1) **Mirrîh der-şânî** ekşer halkî'n mâl u mülkü helâk olup uğrudan (2) ve harâmîden nice mâllara ziyân işâbetine ve ba'zî sibâ' u bahâyim (3) kısmına helâk vukû'una ve yakîn yerde hareket ü sefer olmasına (4) ve ol hareketden melâlete **Mirrîh der-sâliş** uğrular u harâmîlerden (5) yolcularî'n ve kârbânlarî'n ahvâlleri tebâh olmasına ve yollarî'n (6) kesilmesine ve karındaşlar arasında 'adâvet ü huşûmet zâhir (7) olmasına **Mirrîh der-râbi'** harb u kıtâl ve şâ'ika olup ba'zî (8) yerde düşmen belirip ehl-i salâh olanlarından ba'zılarının helâkine (9) ve ba'zî yerlerî'n oda yanmasına ve Mirrîhe mensûb olan yerlerde (10) tâ'un zâhir olup halkî'n ıztırâblarına ve issilerden ekinlere (11) âfet ermesine ve fitne ü fesâda **Mirrîh der-hâmis** hâmile hatunları'n (12) zahmetine vü zararına ve rahmlerinde 'illet zâhir olup iki yüzlü dört (13) elli zâ'idü'l-'u'z vü veled zuhûra gelmesine ve sıbyânî'n hastalığına (14) ve ekşer halk hatunlara tâlib olmasına ve korkulu vü yalan haberlerî'n (15) zuhûruna **Mirrîh der-sâdis** türlü hastalıklar zâhir olup (16) ba'zî kimselerî'n helâkine ve ba'zî e'tîme kıymetli olmağa ve kullarî'n firârına ve gam u guşşalarına küçükler miyânında ma'şiyet çok [24b] (1) olmasına ve yüksek yerlerden düşmek veyâ atından zarar ermeğe (2) ve kul u câriye çok helâk olmağa **Mirrîh der-sâbi'** (3) halk miyânında teferruğa ziyâde olup harâm nesne çok zâhir (4) olup ve harâma meyli halkda çok ola **Mirrîh der-şâmin** yollarda (5) uğrular u harâmîler peydâ olup misâfirlere zarar erişdirip mâlları (6) vü kumâşları yağma olunmağa ve halkî'n üzerine ba'zî korkular (7) zâhir olmasına ve ba'zî tüccâra hasâret vâki' olmasına ve halkî'n (8) meyli vü hırşî harâma ziyâde olmasına **Mirrîh der-tâsi'** yollarda (9) kârbânlar ve uğru vü harâmîler olup mâllarına zarar erişe ve havf (10) u ha'at ve seferler çokluğuna ve ol seferden fâ'ide hâşıl olmaya (11) ve ba'zî halk harâma mâ'il ola ve hindîlerde hıyânet ve 'ulemâ vü kuzât (12) ve ehl-i 'adl u inşâfda hıyânet zâhir ola **Mirrîh der-'âşir** ba'zî (13) 'askerler hareket kıla ve ehl-i silâh anlarî'n üzerine hücum etmeleri ile (14) ve bunlardan ba'zılarının terâkkisine ulularda cevr ü zulm ziyâde (15) olup bu sebepten ba'zî yerde fitne ve nâ-hâk kanlar dökülmesine (16) eger mes'ûd olursa belâ vü meşakkât az ola **Mirrîh der-hâdî** (17) 'aşer vüzerâ ve ba'zî ulular ahvâlî yaramaz olmasına ve ba'zî [25a] (1) yerlerde harb u kıtâle ve kanlar dökülüp ve hamli olan hatunları'n (2) helâkine ve harâc mâlî ziyâde olmasına **Mirrîh der-şânî** 'aşer misâfirlerî'n (3) şon ahvâlî yaramaz olmasına ve ba'zî ehl-i silâh ve 'adûlar peydâ (4) olmasına ammâ zafer bulmalarına ve ba'zî uğrular u harâmîlerî'n habsine (5) ve ba'zıları depelenmeğe.

Ahkām-ı Şems der-hānehā-yı isnā ‘aşer, Şems (6) der-ṭālī’ mülük u selātın küt u sa‘ādetine ve uluların mertebe vü manşib(7)ları ziyāde olmasına ve ḥazā’in ü emlāk izdiyādına ve düşmen elinden (8) ve ba‘zı vilāyetler alınmasına **Şems der-ṣānī** ma‘aşında ve mälları helāk (9) olmasına ve emvāl u ḥazā’iniñ ziyade ḥarc olunmasına ve mälların (10) naḡş u kesrine **Şems der-ṣālīṣ** mülük u re‘āyā vesā’ir ḥālka (11) iḥsānlarına ve ḥalkın meyli ḥaḡ üzre olup şavāb işler (12) işlemesine ve emīnliklerine ve bir yerden naḡl u hareketlerinin keşretine (13) **Şems der-rābī’** delildir selātiniñ re‘āyāya nazar u ‘ināyetlerine fevḡ(14)a’l-ḥad olup ve şefḡat u ‘atıfeleri lā-yü‘ad ve ba‘zıları maḡhar-ı (15) ‘avāṭif-ı şehriyāri olup ‘āfiyet ḥālleri gökçek ola **Şems der-(16) ḥāmīṣ** mülük u selātiniñ ziyāde feruḡlarına ve a‘yānıñ lehv (17) ü ṭarab ve ‘ıyş [u] ‘işretine raḡbetlerine ve me’müllerı mevḡı‘-ı ḡuşūle vāşıl [25b] (1) ve cümle murādları ḡaşıl olmasına **Şems der-sādis** kulüb-ı mülük (2) u selātine re‘āyā ve berāyā veyā taḡt-ı hükümetinde olan erāzil (3) u ednā kimselerden yā bir āḡer sebebden ḡiddet ü ḡaḡab ve melālet (4) ü ta‘ab müstevlī olup ṭev[ā]ş ü mevāşī ecelinden ziyāde ḡızān (5) vāḡi‘ olmasına **Şems der-sābī’** re‘āyā vü berāyā mülük u ‘uzmādan (6) zulm u ta‘ab ve ba‘zılar maḡhar-ı ḡışm u ḡaḡab olup ḡaḡş u ‘āmm (7) arasında ḡuşūmet ü muḡālefet olmasına **Şems der-ṣāmin** delildir, (8) mülük u ḡukkāmıñ rütbe vü cāḡlarına re‘āyā ve taḡt-ı yedlerinde olan (9) kimseler sebebinden noḡşān-ı ṭārī ve ba‘zısına cānib-i pādīşāḡiden (10) ziyāde ḡavf vāḡi‘ olmasına eger naḡsdan birine nāḡır olsa (11) ḡavfdan emīn olmalarına ve ümerānıñ zulm ü cefāsı keşretinden (12) re‘āyā vü ‘avām dil uzadıp bed-nām olmalarına **Şems der-tāsi’** (13) delil sulṭān mekānından naḡl u hareket ü sefer ve ṭaraf-ı āḡere ḡüzer (14) eyleyip feth-i fütūḡ ḡaşıl ve cümle murādlarına vāşıl ve küt (15) u sa‘ādetleri ziyāde ve dā’imā sürür u şafāda olup intīşār-ı (16) şadā-yı meḡabetine ve dīn-i İslāmın kuvvet ü rif‘atine **Şems der-(17) ‘āşir** delil pādīşāḡ-ı ‘ālem-penāḡıñ ziyāde kuvvet ü ‘azimet-i sa‘ādetine [26a] (1) ve memālik izdiyādına ve a‘dādan ba‘zısının itā‘at ü inḡiyādına **Şems (2) der-ḡādī ‘aşer** delildir mülük u selātiniñ re‘āyāya iḡsān-ı (3) ‘adāletine ve a‘dālari üzerine feth ü nuşretine ve müfsid ü bed-baḡtlar (4) menḡub u maḡḡūr ve ululardan ümīd ü sürür ḡaşıl olmasına **Şems (5) der-ṣānī ‘aşer** mülük u ‘āmm ḡalkın ḡayretine ve ma‘āşlarının ‘izzetine (6) ve fā’ideleriniñ kılletine.

Ahkām-ı Zühre der-hānehā-yı isnā ‘aşer, Zühre (7) der-ṭālī’ delildir, ḡaḡş u ‘āmmeniñ beyninde ḡüsn ü mu‘āşeretine raḡbet (8) ve velīme vü ziyāfet ve lehv ü ṭarabda keşret ve ni‘met bir miḡdār kılet olup (9) murādlar ḡaşıl olup ve ba‘zı nās naḡl ü sefere mā’il olmalarına (10) **Zühre der-ṣānī** delildir, mülük u ḡukkām refāḡiyyetde ve ḡalk ḡuzūr-ı (11) rāḡatda zevḡ ü şevḡ ü ‘izzetde cehd-i ma‘āş ve kesb-i kārları (12) vüs‘atde ve mīve ü envā‘-ı ni‘am keşretde ola **Zühre der-ṣālīṣ** delildir, (13) ḡalkın bī-iḡtiyār fā’idesiz seferleri ekşer olup ṭabī‘atları (14) zehāb u iyāba mā’il ve bāṭıl a‘male ḡariş ü ḡā’il olup (15) yolların emn ü rāḡat ve misāfirleriñ şıḡḡat u selāmet ve tüccār u ehl-i (16) bāḡarıñ ḡāḡ ziyān ḡāḡ menfa‘atine **Zühre der-rābī’** delildir, ḡaḡş (17) u ‘āmiñ ṭabī‘atları ve tezvīc ü tenkīḡine ve rüy-ı zibā ve tezvīce ḡariş [26b] (1) ve ḡābil ü maḡām tezyīn ü bisāṭa rāḡıb u mā’il olup ‘āfiyyet (2) ḡālleri gökçek olmasına **Zühre der-ḡāmīṣ** delildir, erbāb-ı ‘işret (3) ü erbāb-ı şevḡ ü maḡabbetiñ sürür u feraḡına ve tevālūd ü tenāsülün keşretine (4) ve ḡāmīle ḡatunların āsān üzre ḡalāsına ve civān-ı sāde-(5)rüyānıñ ḡüsn-i ḡāline ve ḡaḡş u ‘āmiñ lehv ü ṭarabına ḡariş (6) ve iştīḡāline ve ḡaber-i laṭīfiñ keşretine **Zühre der-sādis** delildir, (7) ḡavātiniñ ve cānlarıñ marāzına ve eger mes‘ūd ise şıḡḡatlerine (8) ve ‘ibādīñ ḡüsn-i ḡāline ve cevārī vü ḡayvānātıñ keşretine ve ṭabāyi’iñ (9) anlara raḡbetine ve nisāniñ ziyāde ḡayretine **Zühre der-sābī’** delildir, (10) ‘uḡūd-ı enḡiḡa ve ziyāfet ü cem‘iyyetiñ keşretine ve ḡavātīn ü huddāmıñ (11) şafā vü sürürlerine ve eger menḡūs olursa ezvāciñ ‘inād (12) u muḡālifine **Zühre der-ṣāmin** delildir, ḡenḡ ḡatunlarda marāḡ u mevte (13) ve erbā[b-ı] ṭarab [u] lehviñ za‘f u zilletine ve ḡaḡş u ‘āmiñ ma‘işete (14) ‘usrete ve ba‘zıların melāletine **Zühre der-tāsi’** delildir, nāfi‘ (15) seferlerde keşret ve yollarda emn ü rāḡat ve misāfirinde şıḡḡat (16) ve diyār-ı ḡarbdā marāḡ u mevte ziyāde olmasına **Zühre der-‘āşir** (17) delildir, ḡüddām u ḡavātīn-i mu‘azzama ve erbāb-ı lehv ü ṭarab aḡvālī [27a] (1) kuvvetde ve mertebeleri rif‘atde olup mülük u selātın mesrūr (2) şādān ve keşret-i māl u hedāyā-yı vāridından ḡazīne-i ‘āmir ābā(3)dān olmasına **Zühre der-ḡādī ‘aşer** delildir, ḡaḡşlāt-ı memālik-i (4) maḡrūsā firāvān ve ḡazā’in-i āmir ābādān ve tüccārın menfa‘ati (5) ziyāde ve ‘āmm-i ḡalkın kār u kesbleri ḡuşāde olmasına **Zühre (6) der-ṣānī ‘aşer** delildir, erbāb-ı menāşib ‘azl ü neḡbet ve cānib-i (7) pādīşāḡdan ḡavf u ḡaḡşet ve şürekā vü ezvācdā firāḡ-ı ṭalāḡ (8) ola eger mes‘ūd olursa mā-beynlerinde muvāḡaḡat ve düşmenlerde (9) miḡr ü şefḡat ziyāde olup çok ḡullar āzād olmasına va’llāhu (10) a‘lem.

Ahkām-ı ‘Uṭārid der-hānehā-yı isnā ‘aşer, ‘Uṭārid der-ṭālī’ (11) delildir, mutaşarrıfān-ı emvālīñ kārı iyi olmasına ve erbāb-ı aḡlām (12) u şā’irān u ṭabībān u müneccimānıñ aḡvālī mutavassıṭ olup (13) ekşer-i nās ‘ilm ü ḡesāba mā’il ve erāciñ keşret üzre olmasına (14) **‘Uṭārid der-ṣānī** delildir, ‘ulemāda ‘izzet

ve erbâb-ı 'ilm ü kalemde câh-ı (15) rütbet ve tüccâr u ehl-i bâzârda güşâyış ve kesb-i kârda menfa'at (16) ve e'ime ve vukûf ve nâsîñ mâl u ma'âşda keşret ve hâlâyıkñ (17) râhatına 'Uṭārid der-şālîş delîldir, misâfir ü risâlâtta ketb [27b] (1) ve 'Uṭārid bâbında endüh u melâlet ve tüccâr u ehl-i bâzârda kesâd-ı (2) metâ' ve fâ'izde nedret vukû'una 'Uṭārid der-râbî' me'külât (3) u meşrûbâtta nedret ü çâr-pâda âfet ve nebâtât u hûbûbâtta (4) tavassuṭ ve mâl-ı nihânî âşikâre olup mülûk u kibârda hırş (5) mîvelerde kıllat ve mâl ü ma'âşda vefret ve nâsda sūr u ziyâfet (6) hıttân-ı şıbyân vukû'una 'Uṭārid der-hāmîş delîldir, miyân-ı (7) nâsda tevâlüd ü tenâsül ve keşret-i erâcîf ve rûsûlân ve kâsıdân (8) vürûduna ve pâdişâhlardan birbirlerine mürâsele ve mükâtebe (9) vürûd-ı haberhâ-yı dürüst ve hâlâyıkñ civân u nisvâna tâlib (10) ve lehv ü taraba râğıb olmalarına 'Uṭārid der-sâdis delîldir, (11) miyân-ı nâsda bîmâr u 'illet mizâc ve gulâmân u kudekânda tebâhî (12) hâl ü renc ü melâl ve peder ü mâdere hayret ü infî'al vukû'una (13) 'Uṭārid der-sâbî' delîldir, ba'zı yerlerde aḥbâr-ı kâzibeniñ (14) vürûduna ve miyân-ı nâsda fışk u fücûr ve zinâ vü livâtaya meyl (15) ü râğbetlerine ve merdümân muḥâsebâtta ḥuşûmet ve mekr ü ḡadr (16) ve dehâkñ ü debîrânda endüh u melâl ve ru'ûd u berķ ve emṭâr (17) vukû'una 'Uṭārid der-şâmin delîldir, ba'zı bâzîrgân u nâm-dârânda [28a] (1) keder ü elem ve mevt-i fücâ' ve ehl-i dîvân ve etfâl ü dervîşân u fûrû-[t]enânda (?) (2) envâ'-ı ḥastelik u helâk u nekbet erîşmesine 'Uṭārid der-tâsî' (3) delîldir, ekşer-i nâs 'ulûm-ı ri-yâziye mâ'il ve nücûm u hesâb ve felsefiye (4) ziyâde râğbetlerine ve ta'bir-i rüyâya muḳayyed olmalarına ve sefer ü ticâret-i (5) hâlâyıkñ ziyâde râğıb olmalarına 'Uṭārid der-âşîr delîldir, erbâb-ı (6) kalem ve muḥâsibân u mutaşarrıfân emvâlîñ hâl ü ḥayr mâllarına ve müneccimân (7) u ṭabîbânîñ ḥüsn-i hâl ḥayr-ı âmâllerine 'Uṭārid der-ḥâdî 'aşer (8) delîldir, erbâb-ı 'ilmde mücâdele vü mübâḥaşe ve miyânlarında câh u rütbet (9) ve emânet ü diyânet ve hâlâyıkda revâc-ı kâr ve tüccâr ü ehl-i bâzârda (10) zevķ ü sūrûra ve enkiḥada vefret ve me'külât u meşrûbâtñ tavassuṭuna (11) 'Uṭārid der-şânî 'aşer delîldir, 'ummâl u mutaşarrıfân u küttâb ve ehl-i (12) ma'rifde tebâhî-hâl ve miyân-ı hâlâyıkda münâza'a ve bahş ü cidâl ve düzdân (13) u ḥarâm-zâdegânda za'f u zevâl ve bed-kârlarda aḥz u 'uķûbet (14) ve ḥabs-ı ḥaķâret mişillü aḥvâl vukû'na, va'llâhu a'lem.

Aḥkâm-ı Kamer der-(15)ḥânehâ-yı işnâ 'aşer, Kamer der-tâli' delîldir, 'âmme-i ḥalkñ kârı ve aḥvâlî (16) iyi olmasına ve bir yerden bir yere ve bir 'amelden bir 'amele ve ḡurbete düşmege (17) ve sefer iyiligine vûzerânîñ ve ulularîñ 'izzeti vü şerefi vü manşıbı ziyâde [28b] (1) olmasına ve ednâ kimseler ve alçaķ yazıcılar ve resûller ve peykler aḥvâlî (2) gökçek olmasına ve kumâşîñ ve iyi libâslarîñ ve ibrişimîñ bahâsı kıymetde (3) olmasına **Kamer der-şânî** delîldir, tüccâr ü ehl-i kesbîñ aḥvâlleri iyi olmayıp (4) mâlları helâk olmasına ve murâdları ḥâşıl olmamasına **Kamer der-şālîş** (5) delîldir, ba'zı ḥalkñ sa'y u hırş-ı ilâhî seferler eylemek ziyâde olmasına (6) hac seferi ve ḡazâ seferi gibi ve 'ulemâ vü fuķahânîñ aḥvâlî iyi olup (7) ṭabî'atları dîn ü diyânete mâ'il olmasına **Kamer der-râbî'** delîldir, ḥalkñ (8) şâdlığına vü sūrûruna ve alıp vermege ḥarîş olmalarına ve hediyyeler (9) ele girmesine ve ba'zı ucuzluķlara **Kamer der-hāmîş** delîldir, ḥatun(10)ların ekşer kız ṭoḡurmasına eger tâlî' rûzî olursa ve eger baş (11) olursa erkek olmasına ve 'âmme-i ḥalkñ birbirisinin kârlarında (12) mu'âvenetleri olmasına ve hedâyalar gelmesine **Kamer der-sâdis** delîldir, (13) ḥasteliklere ve göz aḡrıları çokluḡuna ve eger sa'de muttaşıl olsa (14) ḥasta şifâ bulmasına ve eger naḥşe muttaşıl olsa ḥilâfidir ķul (15) u ķaravaş çok gelmesine ve anlarıñ aḥvâlî efendilerine iyi olmamasına (16) **Kamer der-sâbî'** delîldir, ekşer ḥalkñ hırş evlenmege ziyâde olup (17) ḥavâtîñ ü şerîkleriñ aḥvâlî gökçek olmasına ve ḥuşûmetler az [29a] (1) olmasına ve ḥalkñ ṭabî'atı ḥatunlar ile muvâşalat u muvâfaķatına (2) mâ'il olmalarına **Kamer der-şâmin** delîldir, ḥalk içinde ḡam u ḡuşşâ çok (3) olup ḥastalıklar ve mevt çok olmasına ve ba'zı yerlerde vebâ (4) zâhir olmasına eger sa'd olursa mâl ele girmesine ve mirâş ele (5) gelmesine ḥâşşeten delv burcuna mensûb olan yerlerde ṭâ'ûn (6) ziyâde olmasına ve ba'zı sözler zâhir olmasına **Kamer der-tâsî'** (7) delîldir, naķl-i ḥarekete ve bir yerden bir yere seferler etmesine ḥacc u ḡazâ (8) seferi gibi ve daḡı 'ulemâ vü fuķahâ aḥvâlî iyi olup ṭabî'atları dîn (9) ü diyânete ziyâde mâ'il olmalarına **Kamer der-âşîr** ḥâcetler devâ (10) olmasına ve ululardan murâd ḥâşıl olmasına ve ticâret kârı (11) ve kesbî helâk olmasına ve ba'zı şan'atlar zâhir olup meşhûr (12) şan'atlarıñ revnaķına **Kamer der-ḥâdî 'aşer** delîldir, ekşer ḥalkñ (13) kârı iyi olmasına ve murâdları ḥâşıl olup sa'âdetler (14) bulmalarına ve eger Züḥal veyâ Mirriḥe 'adâvet nazârîñ eylese murâdlar (15) ḥâşıl olmasına ve ba'zısı ulular fitne taķarrûb bulmasına (16) **Kamer der-şânî 'aşer** delîldir, kullardan u ṭarrârlardan ziyân (17) görmesine düşmenler sebebinden ḡamlı vü ḡuşşalı olmalarına [29b] (1) eger sa'd nâzır olursa düşmenleriñ dostluḡuna ve 'âmme-i (2) ḥalkñ cem'iyetleri çok olmasına (3) ve ba'zıları dostlardan ayrı (4) düşmenlerine eger naḥs nâzır (5) olursa va'llâhu a'lem (6) bi's-şavâb.

Sonuç

Bu çalışmada, 19. yüzyıl Osmanlı ilim ve kültür hayatının teknik nesir örneklerinden biri olan Müneccim-i Sâni Süleyman Dürri'nin *Câmi'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id* adlı risalesi incelenmiş ve Atatürk Kitaplığı'nda kayıtlı nüshası çeviri yazıya aktarılmıştır. Daha önce müstakil bir metin neşrine konu edilmeyen bu eser, geç dönem Osmanlı ahkâm-ı nücum literatürünün dil, terim varlığı, kaynak kullanımı ve konu tasnifi bakımından önemli veriler sunduğunu göstermektedir. Böylece çalışma, yazma hâlindeki teknik bir ahkâm risalesini araştırmacıların kullanımına açmış ve metnin klasik Türk dili, Osmanlı ilmî nesri ve bilim tarihi araştırmaları açısından taşıdığı değeri ortaya koymuştur.

Risalenin incelenmesi, Süleyman Dürri'nin biyografisine dair bazı boşlukların metin içi bilgilerle birlikte yeniden değerlendirilmesine de imkân vermiştir. Müellifin risalede kendisini “Müneccim-i Sâni” olarak tanıtmaması, biyografik kaynaklarda açık biçimde yer almayan bu unvanı doğrudan metnin tanıklığıyla belgelemektedir. Dönemin müneccimbaşılık kronolojisi ve müellifin görevleri dikkate alındığında, eserin Sultan Abdülmecid devrinin ilmî ve bürokratik çevresi içinde şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu durum, *Câmi'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id*'i yalnızca müellifin kişisel bir derlemesi olmaktan çıkararak geç dönem Osmanlı müneccimlik geleneğinin devamlılığını gösteren bir metin hâline getirmektedir.

Muhteva bakımından risale, padişahın hâli, devlet düzeni, savaş ve düşmanlar, seferler, iktisadi durumlar, hastalıklar, hava olayları, olağanüstü hadiseler, Ay'ın menzilleri ve gezegenlerin evlerdeki etkileri gibi geniş bir konu alanını sistemli biçimde ele almaktadır. Bu tasnif, gök cisimlerinin konumlarını pratik hayat, devlet işleri ve toplumsal hadiselerle ilişkilendiren bir yorum düzenine dayanmaktadır. Dolayısıyla eser, Osmanlı ilmî zihniyetinde gökyüzü bilgisiyle yeryüzündeki olaylar arasında nasıl bir bağ kurulduğunu ve bu bağın hangi terimler aracılığıyla ifade edildiğini açık biçimde göstermektedir.

Dil ve üslup bakımından *Câmi'ü'l-Kavâ'id ve Netâyicü'l-Fevâ'id*, sanatlı nesirden uzak, açık, öğretici ve kural bildirici bir anlatıma sahiptir. Metinde “eger”, “kaçan”, “ammâ”, “ve dahi” gibi bağlayıcı unsurlarla kurulan şart-cevap cümleleri, astrolojik hükümleri belirli bir düzen içinde aktarmaktadır. “Delildir”, “dâldir” ve “ihtimâldir” gibi kalıplaşmış yüklemeler ise hükümlerin kesinlik veya ihtimal derecesini göstermektedir. Bunun yanında “Allâhu a'lem”, “mina'llâhi't-tevfik” ve benzeri dinî ifadeler, metindeki tahminlerin mutlak bilgi olarak sunulmadığını, İslamî bilgi ve kader anlayışı içinde sınırlandırıldığını ortaya koymaktadır.

Terminoloji açısından risale, geç dönem Osmanlı Türkçesinde ahkâm-ı nücum dilinin kullanımını göstermesi bakımından dikkat çekicidir. Kevâkib/seyyâre, sa'd/naahs, kırân, tâli, beyt/buyût, sehm/sihâm, ittisâl, tesyîr, mukâbele/terbî' ve tahte's-şu'â gibi terimler, padişahın hâli, sefer, savaş, mal, hastalık ve hava olayları gibi somut hüküm alanlarında kullanılır.

Metnin kaynak kullanımı da eserin önemini artırmaktadır. Risalede “Min Rubâ'i'l-ahkâm”, “Min Bâri'i'l-ahkâm”, “Min Ebî's-Şükr el-Mağribî”, “Min Kifâyeti't-ta'lim”, “Min Mecmû'ati Mücerrebe”, “Min Mîrim Çelebi” ve “Nakl min Kitâbeti't-ta'lim” gibi atıf kalıplarının bulunması, Dürri'nin metni önceki astroloji ve astronomi birikimine dayandığını göstermektedir. Bu atıflar, eserin Batlamyus'tan İslam ahkâm literatürüne, Merâğa çevresinden Osmanlı astronomi geleneğine uzanan bir kaynak ağıyla ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Böylece *Câmi'ü'l-Kavâ'id*, 19. yüzyılda kaleme alınmış olmakla birlikte daha eski bir ilmî birikimin Osmanlı Türkçesindeki devamını belgelemektedir.

Eserin benzer metinlerle karşılaştırıldığında öne çıkan yönü, genel kehanet ve melhame metinlerinden daha teknik bir düzen içinde kurulmuş olmasıdır. Melhame türündeki metinlerde savaş, kıtlık, afet veya devlet değişimi gibi hadiseler çoğunlukla genel haber verme kalıplarıyla aktarılırken *Câmi'ü'l-Kavâ'id* de hükümler gezegen konumları, burçlar, evler, sehm hesapları, kırân, ittisâl, mukâbele ve terbî' gibi belirli terim ve hesap unsurlarına bağlanmaktadır. Yıllık ahkâm takvimlerinde hükümler belirli bir yıl için düzenlenirken bu risalede padişah, devlet, savaş, sefer, iktisat ve tabiat olayları hakkında hüküm verme amacı belirginleşmektedir. Bu özellik, risaleyi geç dönem Osmanlı ahkâm literatürü içinde teknik yönü kuvvetli bir derleme olarak öne çıkarmaktadır.

Çalışmanın ortaya koyduğu temel katkı, *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id*'in geç dönem Osmanlı astroloji literatüründe nerede durduğunu ve araştırmacılara hangi yeni verileri sunduğunu göstermesidir. Bu risale sayesinde 19. yüzyılda ahkâm-ı nücûm terimlerinin nasıl kullanıldığı, Arapça ve Farsça kaynaklı kavramların Osmanlı Türkçesi içinde nasıl işlediği, astrolojik hükümlerin hangi cümle kalıplarıyla aktarıldığı ve önceki kaynaklardan gelen bilgilerin nasıl derlendiği daha açık biçimde görülmektedir. Bu bakımdan çalışma, yalnızca bir metin neşri sunmakla kalmamış; klasik Türk dili, Osmanlı ilmî nesri, ahkâm-ı nücûm terminolojisi ve bilim tarihi araştırmaları için kullanılabilecek yeni bir metinsel malzeme ortaya koymuştur.

Bu incelemenin kapsamı özellikle dil, üslup, terminoloji, kaynak ilişkileri ve çeviri yazı neşriyle sınırlandırılmıştır. Gezegen konumları ile Osmanlı idari yapısı arasındaki ilişkiler, padişah ve devlet tasavvuru, astrolojik hükümlerin siyasî düşünceyle bağlantıları ve eserin Osmanlı kozmoloji anlayışı içindeki yeri daha geniş bir çalışmayı gerektirmektedir. *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'ü'l-Fevâ'id*'in bu yönleriyle ayrıca ele alınması, hem Osmanlı müneccimlik geleneğinin hem de geç dönem teknik nesir dilinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar | References

- Aksoy, C. (2019). Ahkâm-ı nücûm üzerine bir eser: *Tercüme-i Ahkâm-ı Nücûm*. *International Social Sciences Studies Journal*, 5(34), 2261–2273. <https://doi.org/10.26449/sssj.1456>
- Aydın, C. & Aydın, G. (1992). Batlamyus. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 5, ss. 202-204). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/batlamyus>
- Aydüz, S. (2006). Müneccimbaşı. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 32, ss. 2–4). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/muneccimbasi>
- Bilgin, A. A. (2020). Mihr ü Müşteri. *İçinde TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, ss. 28-29). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mihr-u-musteri>
- Büyüker Güngör, N. (2024). Klasik Türk edebiyatında bilinen ilk mizahî takvim risalesi: İznikli Vahyî'nin *Meseli'l-İhâmât*ı. *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 51, 179–226. <https://doi.org/10.24058/tki.2024.505>
- Canım, R. (2016). *Divan edebiyatının kaynakları*. Akıl Fikir Yayınları.
- Dalkırdan, T. (2019). *Osmanlı'da ilm-i nücûm ve müneccimler (1580–1839)* [Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi].
- Dizer, M. (1989). Ali b. Ebü'r-Ricâl. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 2, ss. 387-388). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ali-b-ebur-ricâl>
- Fatin Davud. (t.y.). *Hâtimetü'l-eş'âr (Fatin tezkiresi)* (Ö. Çiftçi, Haz.). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,78465/fatin-davud---hatimetul-esar.html>
- Fazlıoğlu, İ. (2020). Mîrim Çelebi. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 30, ss. 160-161). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mirim-celebi>
- Fazlıoğlu, İ. (2002). Kûşyâr b. Lebbân. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 26, ss. 476-477). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kusyar-b-lebban>
- Fehd, T. (2000). İlm-i ahkâm-ı nücûm. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 22, ss. 124–126). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ilm-i-ahkam-i-nucum>
- İçli, A. (2014). Cebri'nin Mihr ü Mâh'ı. *Turkish Studies – International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 9(9), 605-617. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.7170>
- İlhan, E. (2020). Örnek saatname metni (*Havass-ı Eyyâm*) ışığında günlere dair bazı inanışlar ve kaynakları. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 6(3), 443–468. <https://doi.org/10.20322/littera.726552>
- Kam, Ö. F. (1998). *Âsâr-ı edebiyeye tedkikâtı dersleri: Edebî eserlerin incelenmesi* (A. Yıldırım, Haz.). Türk ve Türk Dünyası İktisadî ve Sosyal Araştırmalar Vakfı.
- Kars, R., & Çelen, S. (2023). Müneccimbaşı Mehmet Çelebi'nin “Usul-i Ahkâm-ı Sâl-i Alem” adlı eseri hakkında bir değerlendirme. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 372–386. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1060974>
- Kundakçı, E., & Gürsu, U. (2022). Ahkâmü'l-Külliyeye 'alâ Tahvîl-i Sini'l- 'Âlem'de ilm-i ahkâm-ı nücûm terimleri. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 130(257), 323–342. <https://doi.org/10.55773/tda.1008794>
- Kutluer, İ. (2011). et-Tefhîm. *İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (C. 40, ss. 271-273). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/et-tefhim>
- Levend, A. S. (1984). *Divan edebiyatı kelimeler ve remizler, mazmunlar ve mefhumlar* (4. baskı). Enderun Yayınları.

- Mehmed Süreyya. (1996). *Sicill-i Osmânî* (N. Akbayan, Haz., C. 2). Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Müftüoğlu, F. (1999). İbn Ebi's-Şükr. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 19, ss. 474-475). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibn-ebus-sukr>
- Selçuk, B. & Algül, M. (2015). Çocuklar için yazılan Farsça-Türkçe manzum bir sözlük: Dürri'nin Güher-rîz'i. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 1(2), 133-164. <https://doi.org/10.20322/lt.23576>
- Süleyman Dürri. (t.y.). *Câmi 'ü'l-Kavâ'id ve Netâyici'l-Fevâ'id* [Yazma Eser]. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşiv ve e-Kaynaklar, Bel_Yz_K.001036/01.
- Şemseddin Sâmî. (1996). *Kâmûsu'l-a'lâm* (C. 1-6). Kaşkar Neşriyat. (Orijinal eser 1306-1316 basımlıdır).
- Unat, Y. (2022). Kırânât. İçinde Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (C. 25, ss. 436-437). TDV İslâm Araştırmaları Merkezi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/kiranat>
- Zorbacı, A. (2025). İlm-i ahkâm-ı nücûm'un İslam düşünürleri üzerindeki etkisi açısından bir değerlendirme. *Artuklu Akademi*, 12(2), 332-355. <https://doi.org/10.34247/artukluakademi.1742060>